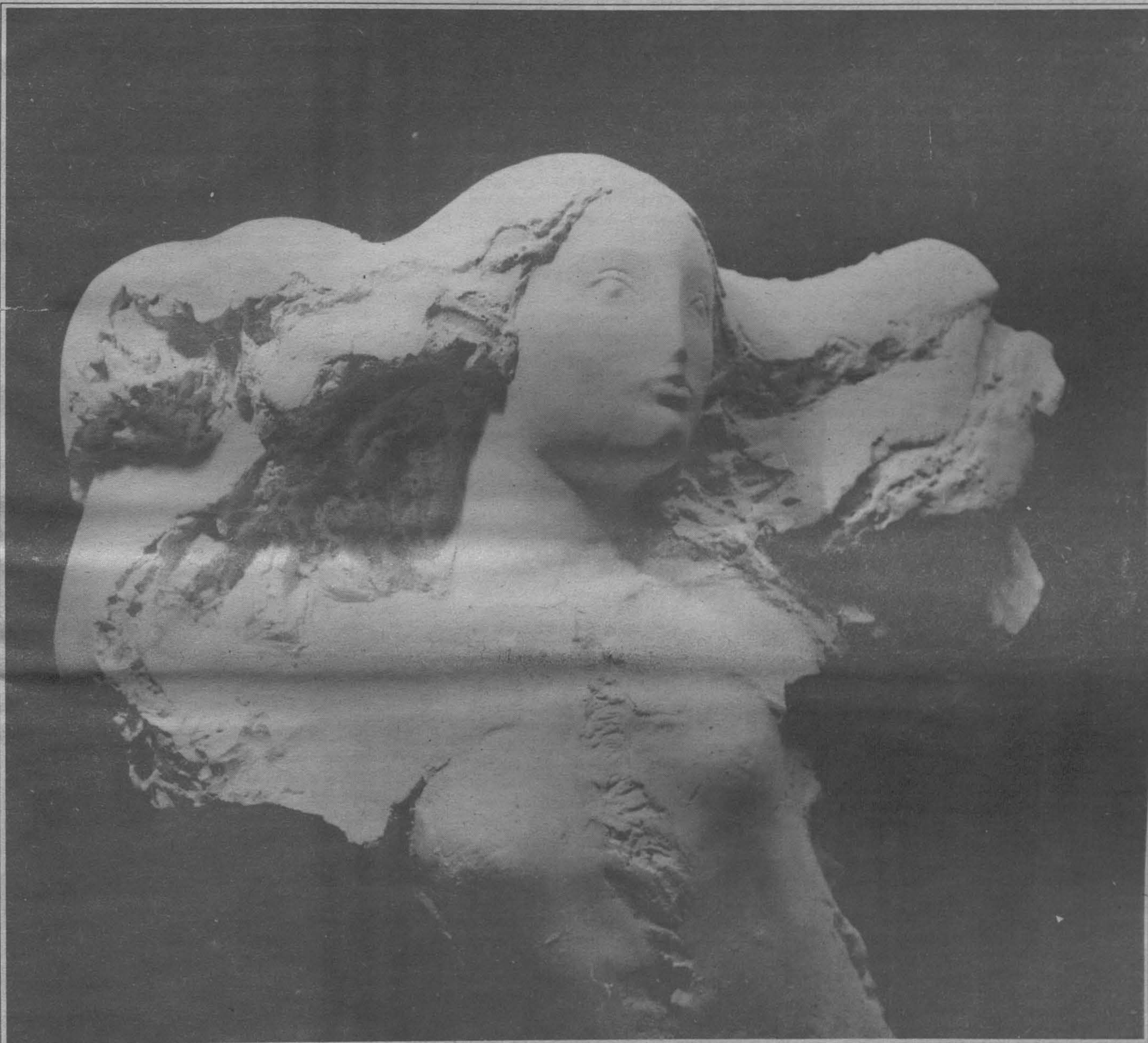
SV 236
BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „M. SADOVEANU" Inventar Nr. 22169

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul II
Nr. 2 (19)
17 ian. 1992
16 pagini
9 lei

Redactor-şef: MARIN SORESCU

Gabriela MANOLE ADOC: Reverie

Strofa și antistrofa ninsorii

În noaptea de la mijlocul lui ianuarie, în munţi s-a pornit să ningă. Răsărit de mărgăritare. Sus, la Vîrful cu Dor, între veveriţe şi răsuflarea unui cerb de aur şi sub sentimentul că prin sîngele lumii trece o sanie în zbor, legînd speranţe de pace, plutea, adîncă, taina că ninsoarea vine deopotrivă din trecut şi din viitor ca să împrospăteze substanţa lumii, solemnitatea brazilor, măreţia omului de a fi bun, înţelept şi dăruit cuminţeniei pămîntului.

Ninsoarea cădea uşor şi numai pentru a se schimba-n hîrtie de mătase pe care să-şi tipărească paşii iepurii înlănţuiţi în dans lunar sau puii de căprioară gustînd din mierea bulgărilor de sare. O ninsoare menită să nu închidă hotarele nopţii, ci să le mlădieze, trecîndu-le prin inele magice, în simboluri ale bucuriei că viaţa se poate petrece şi cu obraji frumoşi încălziţi de ger, de-un pahar de vin vechi şi plin de lumina toamnelor, de drumuri pîrguite prin fîn şi-n cîntec de fată.

Lemnul bun şi sfînt al pădurilor, elaborînd arome strecurate prin boabe de întuneric alb şi dureros de fraged, trăia gîndiri de pridvor, de poartă cioplită, de căuş sub arcul izvorului şi norocul de-a urca munţii pînă-n piscul unde iluzia ia formă de nor şi curge peste ţară, scuturînd zăpezi, vise, închipuiri.

În munţi, cînd ninge, se-ntinde o vreme de crescut porumbei sub altiţă şi de înfulecat cleştar.

Zăpezi şi ger. Şi ninge cu farmecul risipit al drumului străbătut cu îndrăzneală furişă spre o casă plină de argumentul braţului păcătos de durduliu (somnul mugurilor întunecaţi ai păcatului în culcuşul de la subţioară), a icoană care ştie să tacă, a mult bine şi îngenunchere fericită.

În podul palmei, cînd ninge, strofa se tipăreşte cu îngînări, cu adumbriri de ametist.

Dar antistrofa?

Fănuş NEAGU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TUR DE ORIZONT

Apostolul perestroikăi

Mircea Dinescu, apostolul perestroikăi pe meleagurile românești, a rămas c-un fel de tic: din două-n două zile se lasă vîrît în puloverul său de disident (care-i place foarte mult), îmbălsămat, fotografiat și intervievat. Nu poți deschide un ziar fără să dai peste giumbușlucuri și obrăznicii lansate cu nonșalanță "oață" în numele scriitorilor români, care nu mai pot de bucurie că președintele lor se bate pe burtă cu toată lumea. Omul acesta, care a răsturnat, în versiunea televizată, dictatura comunistă din România, încurcă statul de drept cu statul de plată și cere zilnic guvernului nici mai mult nici mai puțin decît să intervină în afacerile încîlcite ale "sindicatului" condus de el însuși și adus de la limba de lemn la sapa de aceeași esență. Păi, dacă dorim intervenția statului cînd nu ne merg socotelile, nu înseamnă că ne întoarcem la obiceiurile vechiului regim?

Despre subvenții

Înainte de a cere subvenții peste subvenții la porțile guvernului ca și la cele ale Occidentului, actuala conducere a Uniunii Scriitorilor ar trebui să prezinte bilanțul inițiativelor literare subvenționate prin timbrul literar, care tocmai pentru asta a fost acordat. Adică, pentru subvenționarea literaturii, nu a presei de partid a Alianței Civice. Nu de alta, dar nu-i echitabil: beneficiază oare toate partidele din țară de taxă de timbru? Pentru că, la urma urmei, de ce nu s-ar acorda monopolul industriei miniere feseneului, cel al viticulturii penețeului ș.a.m.d.? Pe lîngă asta, literatura română nu se rezumă la ceea ce înțelege prin sintagmă Directoratul Uniunii Scriitorilor, deja declarat mort. Inițiative literare au și Ministerul Culturii, singurul îndreptățit să vorbească despre starea culturii române și instituții private precum, de exemplu, editurile "Roza Vînturilor" sau "Echinox". Și aici este nevoie de subvenții. Așa că prin subvenționarea literaturii române nu se înțelege subvenționarea birocrației de breaslă a Uniunii Scriitorilor, ci subvenționarea directă a celui ce scrie și a celui ce citește, prin instituții capabile să dea seamă de gestionarea timbrului literar. Altminteri, înseamnă a arunca banii în vînt. Noua lege a timbrului literar va trebui să țină cont și de aceste lucruri.

De ce?

De ce "Literatorul" n-a declarat moartea culturii române ca și revistele Uniunii Scriitorilor?! Din trei motive: întîiul, pentru că n-a vrut să fie în situația suratelor moarte care, reînviind, își vor demonstra neseriozitatea, ceea ce făceau și fără să moară; al doilea, pentru că are de gînd să moară cînd va da Dumnezeu, nu la comanda cui se miră; și în al treilea, pentru că nu mor caii cînd vor cîinii.

Mărturisiri regale

În "Ramuri", nr. 7-8/1991, care ne pică în mînă o dată cu știrea falimentului redacțional, regina Ana mărturisește: "În România dictatura a fost teribilă". De unde știe? I-o fi mărturisit Doina Uricariu, care tricotează, tricotează pe ruta București-Craiova, via Versoix, unde are domiciliul stabil familia regală. Se vede treaba, avînd în vedere situația "Ramurilor", că altețele lor n-au fost prea generoase și și-au păstrat obiceiul de a-și face publicitate gratuită în România. În mod normal, două pagini regale într-o revistă ar trebui să ajungă pentru mult timp, de unde rezultă că socoteala prostului de-acasă nu se potrivește cu socoteala regelui din tîrg.

Uniunea Scriitorilor, unipartidismul și moartea culturii române

Așadar, revistele Uniunii Scriitorilor, unele așa-zis literare, altele așa-zis culturale, și-au suspendat, la comandă, apariția, modalitate originală, pur demagogică, prin care autoinstalatul "comitet director", în loc să tragă pe dreapta, s-a lansat zgomotos și furios în campaniile electorale ale anului 1992. Pas greșit, pentru că în loc să propună o sută de candidaturi la posturi de primari, care i-ar fi ușurat bugetul asigurîndu-i totodată difuzarea presei proprii, comitetul s-a decis să vîneze mistrețul cel mare, anunțînd o candidatură unică la președinția republicii (de ce nu minim două, cum ar fi fost firesc ca să avem și noi de unde alege). Va să zică, după ce au dat exemplu de competență managerială, aducînd "breasla" în situația de a nu-și plăti "directorii" și președinții la nivelul pretențiilor, iată-i pe aceștia hotărîți să cîrmuiască mîndra corabie a României pe valurile economiei de piață. Merita "breasla" să dea faliment moral și material pentru a prezenta un catindat la președinția României? Pare-se că da! În consecință, un an de epurări redacționale în manieră stalinistă, aduse celor 28 de redacții sub controlul total(itar) al Comitetului Director - un strănut în Casa Vernescu însemnînd obligatoriu răceală în Banat, Oltenia, Moldova... Răcelile astea repetate au golit redacțiile de scriitori, lăsîndu-le în seama vanităților răsuflate cărora, în loc să li se dea țărănește, sînge, li s-a dat de mîzgălit. Terapie costisitoare și, se vede treaba, ineficientă, ajustată prin crearea partidului unic al clasei scriitoare: partid monolitic cu 28 de redacții și 300 de mercenari, subvenționat direct de bietul cititor român cu doi lei la fiecare carte în numele dreptului la cuvînt. Că partidul nostru de doi lei de ieri dorește să fie astăzi un partid de *cinșpe* lei e de la sine înțeles: obrazul subțire cu cheltuială se ține și uite-așa se duc pensiile scriitorilor români în pușculițele piețarilor politici liberi. De vină este, desigur, puterea monstruoasă: de vină că s-au cheltuit milioanele moștenite de la administrațiile (comuniste) anterioare, de vină că s-au păpat milioanele timbrului literar (ce altă subvenție s-ar mai putea inventa?!), de vină că patrimoniul material și spiritual al Uniunii Scriitorilor consumă în loc să producă, de vină că moare cultura română, ca și cum aceasta s-ar rezuma la niște reviste compromise pe care nu le citesc nici măcar cei care le fac. Să fim bine înțeleși: nu Uniunea Scriitorilor este falimentară ci actuala ei administrație. Iar morala este cît se poate de simplă. Numai că nomenclatura de breaslă, în loc să-și dea demisia, sau măcar să-și facă autocritica, preferă să se dea la nesfîrșit după degetul cu care arată la alții.

Specialiștii în reproșuri

"Întrebare: Ce le mai reproșezi românilor?

Răspuns: Realitatea observată este un reproș la adresa inerției, a inacțiunii românilor; reproș la adresa românilor care nu țin deloc să constituie un popor."

Dialogul, reprodus din revista *Contrapunct* nr.45/91, are ca semnatari pe Mariana Marin și Paul Goma și "s-a produs" la Paris unde, firește, apartenența etnică a locuitorilor le devenise lor înșile incertă. Lucizi, în același dialog, cei doi descoperă cu onestitate cauza acestei incertitudini: "P.G. - Merităm să ne spunem, să ni se spună popor? Sau nu merităm? M.M. - Concret, de ce crezi că n-am merita? P.G. - Pentru că n-am făcut nimic ca să merităm." În ceea ce privește, sîntem întru totul de acord.

Ubi bene...

Întoarsă dintr-un îndelungat voiaj patriotic peste ocean, Andreea Pora, bine cunoscuta anonimă, consumatoare de burse rambursabile în articole injurioase, trăiește o dureroasă criză a dezrădăcinării, pe care și-o mărturisește în *Contrapunct* (51/91). Întîlnind la tot pasul "mizerie, cenușiu, șovinism, români buimăciți, cerșetori, oameni în oftatul cărora intră regretul propriei prostii", nu-și poate învinge nostalgia după "toaletele publice americane în care poți petrece ore încîntătoare, legănat de muzică și mirosuri plăcute". (!!) Acolo, fermecată de muzici intestinale și de arome îmbătătoare, care o făceau să țină cabina ocupată ore în șir, și-a descoperit Andreea Pora un puternic sentiment patriotic. "Ce ușor e să fii patriot cînd ești departe!" exclamă ea cu gîndul la edenicele closete publice. *Patria ubi bene...*

DIAC TOMNATIC ȘI ALUMN

Literatorul

Săptămînal de literatură și artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul II, nr. 2 (19)/ 1992

Comitetul director: VALERIU CRISTEA, FĂNUȘ NEAGU, EUGEN SIMION, MARIN SORESCU

Colectivul redacțional: Lucian Chișu (redactor șef adjunct), Nicolae Diaconu, Andrei Grigor, Dumitru Nicu, Valerian Sava, Marin Stoian (secretar general de redacție)

Adresa redacției: București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 17.10.23; 17.60.10, int. 2243, 2248, căsuța poștală 33-20.

Administrația: Direcția Pentru Presă, Publicitate și Tipărituri, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București

Anunțăm cititorii noștri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții

Publicația este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziția 43

Tiparul executat la TIPOREX București

Difuzorii particulari din Capitală și provincie, care doresc să distribuie revista *Literatorul*, sînt rugați să ia legătura cu redacția la telefonul (90)17.10.23.

Literatorul

Pentru o promptă reflectare a fenomenului literar contemporan, rugăm editurile și autorii să ne înlesnească accesul la noile apariții prin trimiterea la redacție a unor exemplare de semnal. Aceeași rugăminte confraților noștri de la revistele de cultură.

Redacția

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

PETRU DUMITRIU (II)

Am arătat, într-un număr anterior, că *Proprietatea și posesiunea* este, înainte de orice, un roman de familie cu o problematică gidiană. În casa magistratului Ionescu din N. păstorește peste un soț docil și greoi, disprețuit pe față, și peste cinci copii cu firi diferite, dintre care patru băieți, o femeie autoritară ("frumoasă și clasică, ca o Medee de Auselm Feuerbach" - zice naratorul într-un stil portretistic care unește observația directă cu referința culturală, stil frecvent în proza modernă), Medeea din N. se fixează afectiv asupra fiului cel mic, Cristian, și are cu ceilalți relații tensionate. A trecut prin trei crize nervoase grave (indicii pentru o ascendență încărcată și pentru o natură psihică labilă) și, în spațiul cuprins de roman, mai cunoaște una, manifestată prin izbucniri aprige de plîns, fuga de acasă și baricadarea într-o cameră de hotel. Pe fiul cel mare, Sebastian, îl urăște de-a dreptul, pe Erasmus (naratorul) îl socotește mediocru și nu-l bagă în seamă, cu Fili (Filip), tînăr cu gusturi particulare, raporturile sînt, tot așa, de ostilitate.

Atmosfera unei familii în care patru adolescenți încearcă să-și afirme personalitatea este bine prinsă în roman. Apare la lectură bănuiala că Petru Dumitriu a imaginat patru ipostaze posibile în relațiile dintre părinți și copii în mediul românesc, aducînd în discuție, cum am precizat înainte, și sugestii din cîmpul psihanalizei. Sebastian este imaginea răzvrătită a tînărului care, ieșit din adolescență, vrea să scape de tutela unei mame posesive. El ia apărarea tatălui mediocru și onest și, cînd conflictul nu mai poate fi evitat, pleacă de acasă, înrolîndu-se voluntar în armată. Trimis pe frontul din răsărit, face acte de cruzime, apoi se arată pictisit ("peste tot mi-e urît") și, dezamăgit de ipocrizia generală, dispare nu se știe unde. Filip este artist și tablourile lui arată un număr de fantasme erotice care indică pentru un ochi expert, un grav complex interior. Complexul este discutat, pe față, de mama psihalitică atunci cînd fiul îi face portretul. Privind învălmășeala de forme bărbătești și femeiești de pe pînză, de o lubricitate intensă, madam Ionescu este la început scandalizată, apoi, înțelegînd mesajul ascuns al tabloului, își judecă sever fiul: "E în toată mîzgăleala ta un erotism absolut dezgustător, parc-ai fi obsedat ! Da, da, ești obsedat, nu te mai gîndești la altceva decît la coală. Fă dușuri reci." ... Băiat frumos și inteligent, Fili are succes erotic, două ciobănițe se bat pe el, apoi din relatarea unui oarecare Matejko, aflăm că pictorul obsedat de sex a optat pentru pederastie. Trăiește oarecare vreme în Italia și, cînd revine la N., are o morală deja formată. Ea se bizuie, în sensul eroilor lui Gide, pe ideea libertății și a plăcerii nelimitate. Discuțiile dintre inteligentul și concupiscentul pederesat și fratele său, Erasmus (naratorul, rămas la plăcerile normalității), sînt edificatoare în acest sens. Teoria lui Fili este că miturile erotice (Tristan și Isolda, Romeo și Julieta etc.) nu sînt pure și nici esențiale. Esențiale sînt doar plăcerea și puterea de a stăpîni, prin relații, societatea spiritelor fine. România îi pare un loc prea mic pentru a-și realiza proiectele ("țară înapoiată, semibarbară; n-am ce face aici, nu mă încape /.../; cel mai mare om de-aici e un om de mîna a treia sau a zecea în lumea largă și mare"). Nu există în românește , se plînge el, un cuvînt care să exprime o senzualitate deplină. Filip vrea, de aceea, să plece, dar în altă direcție și cu alt scop decît fratele Sebastian. Soluția lui este succesul monden obținut prin abilitate și dăruire fizică. Are un program în acest sens și programul prevede coruperea bătrînilor cu avere și a babelor disponibile. Iată în ce termeni exprimă el stratgegia de a cuceri lumea mondenă a Occidentului: "Am douăzeci și doi de ani, am citit, am văzut, știu: și sînt *gata și doritor să aflu orice.* Pe urmă, am un fizic care place la toate sexele și vîrstele. Chiar dacă atracția pe care-o simt cînd mă văd, sau îmi vorbesc, nu e de ordin neapărat erotic; deși evident, în fond asta e. Se încălzesc cînd mă văd, femei, bărbați, bătrîne, tinere, bătrîni, tineri. Și am o artă nemaipomenită să nu trezesc geloziile, iritația concurenților mai slabi. De la sine îmi vine, și mă feresc, îi previn, mă retrag, ca un țipar, puișor ! Ca un țipar foarte vioi. Și pe urmă, am talent de artist, ceea ce nu importă însă chiar atît; esențialul *este să te protejeze o clică sau un domn bătrîn* care poartă un colier de perle sub cămașă. Babele sînt, nu știu de ce, mai dezonorante față de opinia publică. Și pe urmă, o babă e una singură, pe cînd un domn bătrîn subînțelege mii de alți domni bătrîni, maturi sau tineri, în lungul și-n latul Europei, toți activi, toți mondeni, toți amestecați cu artele, distracțiile, plăcerile și chiar și banii. Deci, e de preferat calea aceasta."

Îi lipsește acestui erou matein finețea gîndirii și chiar finețea viciului. Teoriile lui sînt primitive în latură intelectuală și nu au credibilitate, din pricina brutalității lor, în ordine psihologică și, deci, epică. Pare de aceea un Tănase Scatiu al perversității. Rămîne doar intenția prozatorului de a crea un personaj fixat pe un conflict psihanalitic. El este, sub acest aspect, relativ nou în proza noastră, foarte pudică atunci cînd este vorba de complicațiile vieții sexuale. Fili moare în urma unui bombardament și visul lui de a cuceri lumea mondenă europeană dispare în mod absurd. Normalul, modestul Erasmus Ionescu are funcția de martor imparțial și, în conflictul din interiorul familiei, rolul lui este neînsemnat. Trece și el prin tulburările erotice ale vîrstei (sugestia este că el practică viciul solitudinii juvenile), dar suferințele lui nu interesează pe nimeni și nu complică în nici un fel viața familiei. Este ipostaza banală a fiului cuminte și înțelept, respectuos față de părinți, solidar cu frații săi. El își asumă rolul de a fi cronicarul familiei și de a nota, în niște memorii lipsite de ambiții literare, evenimentele prin care trec în timpul războiului Medeea și cei patru fii ai săi.

Să nu-l uităm însă pe cel mai tînăr dintre acești adolescenți, Cristian, băiatul preferat al posesivei mame freudiene. Ea îl iubește cu o pasiune care depășește relația normală de afecțiune. Cînd fiul aduce în casă o frumoasă nemțoaică, Elisabeth-Charlotte, mama, avînd sentimentul frustrării, trece printr-o criză puternică. Momentul acestei drame sentimentale, cu multe cauzalități obscure, este notat cu subtilitate. Femeia se simte părăsită, trădată și încearcă să-i separe pe cei doi tineri care în mod evident se iubesc. Ea ascultă disperată noaptea la ușă, îi pîndește și, cînd nu mai poate face nimic, plînge în neștire. Elisabeth-Charlotte înțelege resorturile acestui comportament și, după o luptă discretă și tenace pentru a-și cîștiga bărbatul de partea ei, se întoarce în Germania. Pleacă numaidecît și Cristian și, în urma lor, părăsește casa magistratului din N. și Erasmus, martorul liniștit și cuminte al istoriei. Mama își pierde, astfel, toți fiii, spiritul prea mare al posesiunii a dus, inevitabil, la pierderea proprietății...

Romanul lui Petru Dumitriu are o deschidere socială mai largă și, în jurul dramei de familie, există alte evenimente pe care naratorul, deci, să privească lucrurile în relație unele cu altele, le consemnează conștiincios. Există, de pildă, un frumos roman de dragoste în *Proprietatea și posesiunea* și el are ca fundal o Germanie devastată de război. Pentru a scăpa de militărie, Erasmus și Cristian sînt trimiși de părinți la studii în Germania și ajung la universitatea din Altfurt. Pretext bun pentru o proză realistă de a înfățișa o veche civilizație amenințată de dezastru. Erasmus este serios și solitar, asistă la cursurile de filozofie și, cum este și naratorul romanului, înregistrează totul cu exactitate : interioarele, stilurile arhitecturii, discuțiile din seminar, mișcarea străzii etc. Proza este, și sub acest aspect, substanțială și cei care cred că informația intelectuală din interiorul narațiunii este parazitară greșesc pentru că, fiind vorba de niște tineri instruiți sau dornici de a se instrui, elementele de cultură intră în preocupările lor. Cristian, fiul adorat, se îndrăgostește de fiica profesorului Faber, frumoasa și incoruptibila Elisabeth-Charlotte, și idila lor, cu prelungite momente de exaltare, este notată în amănunt. Cristian, aflat la prima lui experiență erotică (o experiență care-l eliberează într-o oarecare măsură de vechiul complex), povestește fratelui cel bun și înțelept emoțiile sale -, iar fratele, care este îndrăgostit în secret de aceeași Elisabeth-Charlotte, ascultă cu loialitate și suferă în tăcere.. Drama sentimentală este urmărită, apoi, în orașul N. și în casa de vacanță a familiei. Apar situații inedite, cum este, s-a văzut, gelozia aprigă a mamei și încercarea ei de a-și îndepărta rivala. Reușește, Elisabeth-Charlotte nemaiputînd suporta ura soacrei, acceptă sacrificiul și dispare...

Romanul se încheie cu aceste plecări în lanț și cu sugestia ca nici una dintre cele patru soluții n-a fost bună. Medeea, prin iubirea ei sugrumătoare, autoritară, și-a pierdut fiii și a provocat un șir de tragedii ireversibile. Romanul este, în genere substanțial, peste valoarea prozei din epocă. Aduce în literatura română un tip nou de conflict și sondează, curajos, psihologia tulbure a unei vîrste dificile: sfîrșitul adolescenței și începutul tinereții. I se poate reproșa lui Petru Dumitriu doar unghiul de percepție brutal ideologic din unele pagini explicative.

Histria

Gheorghe ADOC:

Primăvara

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

NOTAȚII LIRICE

Din "schela Brăilei", cum o numea Perpessicius, sau "Orașul cu salcîmi" al lui Mihail Sebastian, ne sosesc mereu vești care atestă că pe țărmul bătrînului Danubiu există și acum o fertilă efervescență spirituală, în atmosfera de legendă și pitoresc specific, ale cărei reverberații au pătruns, prin Panait Istrati, în universalitate. Printre talentele autentice afirmate aici și care devin, tot mai mult, prezențe active în peisajul literar actual, se numără și Ion Mustață.

Versurile din recentul său volum[x] îl definesc ca un poet meditativ, interiorizat, trăind cu intensitate stările emoționale, gîndurile, amintirile, căutările de sine, interogațiile, determinările pe care realitățile înconjurătoare le au asupra sensibilității sale. Ion Mustață cultivă o poezie de notații, în mod frecvent concisă, dar clară, decantînd esențele cu subtilitate, ca în "Dincolo de noi": "Într-o noapte mă voi risipi în vînt/ și voi înfiora iarba prin care treci,/ urcînd cu tine către singurătate/ pe aceleași poteci.// Într-o noapte mă voi preface-n fîntînă/ să-ți potolesc gura cu răcoare,/ apa se va clătina tulburată/ și fiecare strop băut te va doare." În mod explicabil la un poet care ascultă neîntrerupt cîntecul de taină al Dunării, întîlnim în versurile sale vibrația intimă a sentimentului acvatic, a contopirii organice cu murmurul apei: "Brațe de apă mă strîng pătimașe,/ și-mi caut iubirea în liniștea lor,/ chiar dacă-i crivăț și e miazănoapte,/ Dunăre, Dunăre, Dunăre, dor.// Vin dinspre lume corăbii hoinare/ la țărmul cîmpiei în dulce popas,/ chiar dacă visul se destramă și piere,/ Dunăre, Dunăre, tu mi-ai rămas.// Vara se-adună-n răcoare de val,/ nopțile-albastre dansează pe plajă,/ urmele pașilor noștri ne strigă,/ Dunăre, Dunăre, cîntec de vrajă." ("Dunăre").

Versurile cuceresc în primul rînd prin calmul expresivității lirice. Nu este însă un calm rezultat din eliminarea durităților de limbaj, din evitarea violentării sensibilității cititorului prin imagini șocante. Calmul expresivității lirice traduce o trăire intensă, o frămîntare lăuntrică, exteriorizate cu finețe, refuzîndu-se tonului clamoros: "Străin, ți-am auzit iar pașii/ cînd toamna gravă hohotea la geam,/ și în fotolii roase de tristețe/ cu setea disperării te iubeam.// Se limpezeau fîntînile adînci/ cu lacrima-ndoielii tremurînd,/ treceau prin mine lumi fără sfîrșit/ și se pierdeau în pîcle rînd pe rînd.// Străin, ți-am auzit iar pașii..." ("Cînd toamna"). Registrul tematic e variat, claviatura lirică nuanțată, multe versuri distingîndu-se printr-o cursivitate melopeică: "E frig în mine și se face frig/ în pomii tineri arși de promoroacă,/ și cerul gurii e amar și strig/ la apa din fîntîni care se joacă.// E frig în mine și se face frig/ în casa fără oaspeți și pustie,/ și cerul gurii e amar și strig/ spre liniștea ucisă ce mă știe". ("E frig în mine"). Versurile lui Ion Mustață au o armonie interioară echilibrată, discretă. Chiar dacă poeziile sînt scurte, concise, nu înseamnă că au un potențial artistic diminuat. Dimpotrivă. Cu o reală putere de concentrare a ideilor și sentimentelor sale într-un număr restrîns de versuri, Ion Mustață creează stări emoționale intense, transpuse prin relevarea esențialului, prin imagini de un nuanțat cromatism, prin metafore și simboluri de o reală forță sugestivă. Una dintre cele mai frumoase poezii din volum este "Dor de Eminescu":

"Mi-e dor de Emiescu, mi-e dor,/ nimeni nu-i mai numără plopii,/ buzele de dorință mă dor,/ cîmpia se-nchide în dropii.// Zăpăzile albastre se sting,/ păru-mi vîslește prin ape,/ mă uit în oglindă și-ating/ sufletul parcă pe clape.// Teii și-mbracă durerile lor/ în hainele blonde de rigă,/ mi-e dor de Eminescu, mi-e dor,/ sînt tînărul plop care-l strigă."

Teodor VÂRGOLICI

[x] Ion Mustață, *Un fluviu cu nume sfînt*, "Porto-Franco", 1991, Galați

"INTERVIUL ESTE CA DRAGOSTEA"

O carte de interviuri - gen care își păstrează intacte cotele de interes, în ciuda unei oarecare inflații - atrage, inevitabil, atenția și judecățile asupra a trei elemente obligatoriu conținute în convenția speciei: reporter, intervievat, persoane evocate sau invocate. Raporturile stabilite între aceștia, intersectările, convergențele sau divergențele de păreri, optica selectivă asupra domeniilor cuprinse în discuție, a faptelor și a oamenilor duc, atunci cînd demersul este asociat cu dorința revelării și a relevării, la luminarea structurii umane a unor personalități. Este ceea ce se întîmplă în cartea lui Grigore Ilisei care își asumă, cum e și firesc în interiorul convenției, rolul decisiv, preferînd însă ostentației, în capcana căreia cad adesea reporterii prea dornici să-și etaleze erudiția și aplombul, o discreție și o modestie care-i asigură altitudinea profesională necesară unei comunicări firești, necrispate.

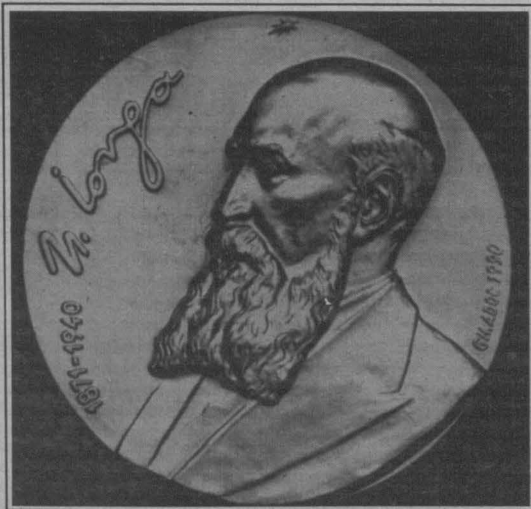
Realizate într-o vreme cînd, cum spune autorul lor, "ideea de dialog era considerată subversivă", convorbirile cuprinse în volumul *Portrete în timp* au tocmai prin aceasta o virtute: sînt scutite de aversele senzaționaliste, de pozele eroice postrevoluționare, devenite o marfă ieftină, poate singura aflată în continuă ieftinire. Ele rămîn, deci, între marginile firescului, ceea ce, în raport cu anormalitatea de atunci și cu aceea inversată de astăzi, îi atribuie cu adevărat calitatea de "subversiune", în măsura în care cultura își afirmă conștiința de sine prin delimitare de circumstanțial și efemer. Este ideea pe care într-o manieră fie strălucitoare, fie doar sec riguroasă, în formule mai mult ori mai puțin memorabile, o enunță cei douăzecișicinci de intervievați din cartea lui Grigore Ilisei. Doar cîțiva dintre cei prin care cultura română ființează.

Sigur, e inevitabil ca la o lectură neîntreruptă a interviurilor, procedeele prin care reporterul stîrnește și dirijează mișcarea de idei să pară atinse de o oarecare stereotipie. Aproape totdeauna convorbirile încep cu o întrebare privind localitatea de baștină, se continuă cu iscodiri vizînd identificarea unui spirit tutelar și solicită, spre final, mărturisiri despre raporturile afective cu capitala spirituală a Moldovei. Departe însă ca repetarea, în formule minim diferențiate, a acestor întrebări să semnifice schematizarea și sărăcia de inventivitate a reporterului care își demonstrează, de altfel, deseori, capacitatea de adecvare la particularitățile și disponibilitățile interlocutorului. Încît ceea ce ar putea părea stereotipie se dovedește a fi un ansamblu intențional cu o certă funcționalitate. "Nasc și la Moldova oameni" ar putea fi enunțul rezumativ al acestor intenții care-și află numeroase concretizări în cuprinsul cărții: Al. Andriescu, Vasile Andru, Constantin Ciopraga, Radu Cosașu, Ovidiu Genaru, Al.Husar, Gh.Ivănescu, Ioanid Romanescu și alții sînt moldoveni prin naștere sau prin adopțiune, "ființe din ființa Iașului", cum spune reporterul despre unul dintre ei. În nici un caz nu mi se pare că se ascunde aici un complex al provincialismului compensat prin exces de orgoliu local. Prezente între intervievați, numele Zoei Dumitrescu-Bușulenga, Cella Delavrancea, Eugen Simion, Mircea Horia Simionescu înfăptuiesc o remarcabilă armonizare întru cultură. Prin ei, prin evocările pline de o caldă reverențiozitate, legăturile cu marile spirite tutelare devin mai evidente și mai energic implicate în demersul de revelare a coerenței și organicității culturii române.

Multe ar fi citările prin care s-ar putea susține caracterul de instructivitate al cărții de interviuri realizate de Grigore Ilisei. Teama de a fi nedrept printr-o consemnare fatalmente selectivă mă determină să aleg doar o afirmație a lui Marquez, pe care unul dintre intervievați îl invocă în finalul unui interviu: "Interviul este ca dragostea. Iese bine numai cînd cei doi se iubesc." Afirmația e întru totul validată de cele douăzecișicinci de convorbiri, portrete și, totodată, autoportrete în timp.

Andrei GRIGOR

Grigore Ilisei: *Portrete în timp*, Editura Junimea, 1990

Gheorghe ADOC: N. Iorga

La mulți ani, doamnă Marie Kavková !

La 13 decembrie 1991, dr. Marie Kavková, profesor de limba și literatura română la Universitatea Carolină din Praga, traducător, comentator și popularizator al fenomenului literar românesc în Cehoslovacia, a împlinit șaptezeci de ani. Din multiple cauze, omagiul nostru vine cu o mare întîrziere, la mijloc fiind, poate și un pic de neglijență sau uitare condamnabile (îmi vine să scriu: "aproape normale la noi, românii"), în nici un caz nerecunoștință. Nu poți fi nerecunoscător și nu poți să nu iubești o personalitate care a trecut dincolo de frontariile limbii române o bibliotecă întreagă. A chibzuit, a întins mîna, a ales și a luat - uneori singură, alteori cu ajutorul prietenilor români - dar a ales sigur lucrurile cele mai alese din literatura română. Marie Kavková cunoaște foarte bine singurătatea mediatorului între două literaturi scrise în limbi cu circulație doar în limitele granițelor naționale. Și, ca să alunge singurătatea, a rupt barierele lingvistice, nu s-a sinchisit de vameși, a făcut contrabandă literară neîntrerupt și cu mare plăcere, făurindu-și o lume nouă. Acum nu mai este singură, și-a clădit o insulă de opere literare și critice. Dar și de discipoli, de acei oameni care îi multiplică, prin alte personalități, propria-i personalitate. Împreună cu aceștia, reprezintă tezaurul românesc la Praga, cloșca cu puii de aur.

A tradus din I.L.Caragiale, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, George Călinescu, Tudor Arghezi, Ion Marin Sadoveanu, Zaharia Stancu, A.E. Baconski, Petru Popescu, D.R.Popescu, Ana Blandiana și din mulți alții. Despre aceștia, ca și despre mulți alții, a scris studii, articole, prefețe competente. Parcă pentru a elogia memoria marelui înaintaș al românisticii pragheze, Jan Urban Jarnik, cunoscut și ca folclorist român, a tradus în limba cehă și două volume de basme românești.

Această vastă activitate a fost încununată de apariția *Dicționarului de scriitori români* (1985), o lucrare copleșitoare prin orizontul informației și prin originalitatea comentariului critic - lucrare elaborată de autori-discipoli sub îndrumarea și cu participarea directă a doamnei Marie Kavková.

Prin anii '50 a "cochetat" puțin și cu diplomația ca atașat cultural la București, calitate de care a știut să profite din plin și cu inteligență pentru întărirea raporturilor noastre literare și culturale, în genere, iar personal pentru a lega durabile prietenii cu mulți oameni de cultură români.

Ce a realizat Marie Kavková nu se poate face decît dintr-o mare dragoste. Și nu e de mirare, în vinele ei curge sînge de craioveancă (după mamă provine din capitala Băniei !), așa că, simțind-o atît de aproape de noi (cum și ea se simte foarte aproape de sufletul nostru) îi mulțumim frumos și îi urăm La mulți ani !

Corneliu BARBORICĂ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

RAZLETE

Marin SORESCU

FLAUBERT ȘI PATIMA SCRISULUI (II)

Era admiratorul aproape mistic al unor cărți "zdrobitoare" precum "Gargantua" ori "Don Quijote". Lasă principiul exclamării să funcționeze în voie în fața acestora. Critica lui e pasională, pasionată, aproape o critică de amant gelos, cu toate simțurile ascuțite la maximum. De aceea cărțile proaste îl enervează ca niște jigniri, ca niște trădări ale unui ideal. Poezia și libertatea trebuie salvate. "Și pe urmă, ca să spunem adevărul, există în lume o conjurație generală și permanentă împotriva a două lucruri și anume: poezia și libertatea; oamenii de gust își iau sarcina s-o extermine pe prima, oamenii ordinei s-o urmărească pe a doua. Nimic nu place mai mult unui anumit spirit francez, rezonabil, fără aripi, spirit ofticos, înfofolit în flanelă, decît regulariatea cu totul exterioară, care-i indignează atîta pe oamenii de imaginația. Burghezul se liniștește la vederea unui polițai și *omul de duh* se delectează la vederea unui critic; caii jugăniți sînt aplaudați de catîri".

În ce privește munca sa propriu-zisă epitetul de ocnaș cred că i se potrivește foarte bine. Căutarea acelui cuvînt unic și inventarea a tot felul de obstacole pe care trebuia să le învingă îi consumau energia. Spontaneitatea din operele sale este aparentă, fiind rodul unor chinuri îngrozitoare. Creația lui Flaubert poate fi comparată într-adevăr cu o naștere care nu se produce decît cu chinurile respective. "Sleit de stil și de combinații nereușite", spune undeva. Sau, despre tehnica scrisului: "trebuie să-mi schimb felul de a scrie dacă vreau să continui să trăiesc, și stilul dacă vreau să fac această carte lizibilă". Muncea toată ziua și o bună parte din noapte iar rezultatul: trei pagini pe săptămînă! Dar și una pe lună! "Ordinea ideilor, iată dificultatea, și pe urmă, cum subiectul era același, cum se petrece în același mediu și cum am ajuns acuma la a doua treime, nu mai știu ce să fac ca să evit repetările. Fraza cea mai simplă ca "el închise ușa" sau "el ieși" etc. cere viclenii de meșteșug incredibile! Trebuie să variezi sosul încontinuu și cu aceleași ingrediente".

Dacă n-ar avea în spate opera și i-ai cunoaște numai corespondența, ai crede că Flaubert a fost un ratat. Căci numai ratații au atîta scrupul să înconjoare o operă masivă cu sclipiri de geniu, se cheltuiesc în arteziene de spirit, așa cum ni se dezvăluie Flaubert în puzderia de scrisori așternute pe hîrtie năvalnic și nesistematic, tîrziu, după miezul nopții, după ce-și storsese creierul toată ziua, potrivind o frază, un cuvînt, poticnindu-se de-o nuanță. Scrisorile sînt un fel de drog care îl eliberează de complexele stilului, îi ascut simțurile. Fără compunerea lor, te gîndești, nu s-ar fi putut așeza a doua zi la masă, să se chinuie iarăși ore întregi într-o muncă mergînd pe muchia dintre geniu și sterilitate. Pictorii care pun pe pînză prea mult cer riscă să se intoxice cu albastru de cobalt, o boală păcătoasă, cum e și intoxicația cu plumb, și care se vindecă foarte greu. În scrisori, Flaubert se dezintoxică de scris, de orizonturile presante ale gîndirii, își dă drumul, devine el. Un el care vorbește întruna despre cît de greu îi vine lui să scrie și ce chin al dracului este această trebușoară. S-a zis că face chirurgie, că mînuiește scalpel ul, nu condeiul. Autorul romanelor s-a străduit într-adevăr să fie obiectiv, să privească la rece lumea eroilor săi, să nu se implice în nici un fel de operă. Ca medicul unui ospiciu care nu se simte obligat să participe la nebunia pacienților ci rămîne un obervator rece, imparțial, doar un diagnostician. Or, această neparticipare pe care scriitorul și-a impus-o cu bună știință, i-a cășunat pînă la urmă un fel de boală pe care... cum s-o numim? Un preaplin al emoțiilor și al trăirilor. Ele au dus pînă la urmă la această operă fără voie. O rezolvare, o supapă, coșul unei uzine electrice care, spre a se simți bine, trebuie să scoată și fum.

Adresanții: mama sa, o nepoată, Caroline (care va publica mai tîrziu o parte din scrisori), apoi o muză, două, apoi mulți prieteni de toată mîna, apoi numiții Guy de Maupassant, Victor Hugo, Edmond de Goncourt, Emile Zola, Turgheniev, George Sand, Ernest Renan. Lume, lume! Lume propriu-zisă și lume bună. (Unii dintre scriitorii numiți fiind amintiți de Guy de Maupassant ca făcînd parte din cercul intim al acestui pustnic.) Tuturor, oameni de litere sau nu, el le transmite, în locul salutului său fierbinte, cotele zilnice ale apelor care-l trec scriind și cum se face că "acea frază pornită cu cea mai bună intenție își ratează efectul cînd dai peste o asonanță ori peste o cută gramaticală". "Obsesia maniacală", spune Irina Mavrodin. Citindu-l pe Flaubert ești fulgerat de constatarea că ne pierdem timpul cu cărți mediocre. Citim prietenii (s-a mai spus) - ne citim pe noi, pe prietenii prietenilor și atîtea capodopere rămîn în afara simțurilor noastre: nu le pipăim, nu le mirosim, nu le gustăm, nu le vedem și nu le auzim. Sînt aici cele cinci simțuri, n-a scăpat nici unul? Da, în cărțile mari, trebuie să intrăm cu întreaga noastră flotilă senzorială și să ne bucurăm de ele, să ne impregnăm sufletul cu ele, pînă cînd simțim că ne ies prin pori. Să mirosim un an a Shakespeare. Ce-ar fi să se poată spune despre cutare: "l-am întîlnit la colțul străzii, duhnea a Homer". Ne lăsăm, din păcate, intoxicați de subliteraturi. Orbim, ne schimbăm dioptriile, tot perindînd pe sub ochi pagini anoste, maldăre de foi care nu înseamnă nimic. De ce trebuie să scriem toți, chiar toți și așa în neștire? Pentru că scrisul e ceva ușor și că fiecare gîndește - "viața mea e un adevărat roman". Și bine gîndul nu sfîrșea, că se și pune să-l scrie. De aceea sînt buni și clasicii din cînd în cînd, întru inhibarea nervilor locomotori și mîncăriciului penei.

Gabriela MANOLE ADOC: Duet

Nocturnă

Ca două limbi de luminări înalte
ne pierde graiul printre oseminte.
Un heruvim nefericit asfinte
biserica pe țărmul celeilalte

Marii. Din floarea mărului fierbinte
țîșnește laptele și-un cosmic val te
înfățișează viermelui (încalte
coborî în huma glorioasei ginte)

Cel vechi de zile cîntă la vecernii
cu fața spre copilăria iernii
ca un mormînt boltit într-o ființă.

Să strigi mai este oare cu putință
sub pomul blestemat? Închide ușa
și taci și bea din candelă cenușa.

Horia ZILIERU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Felix Aderca la "casa de creaţie" din Sinaia

În 1952, Felix Aderca a fost pentru două luni şi jumătate oaspetele "casei de creaţie" din Sinaia. Cît a stat acolo, a ţinut un jurnal cu însemnări asupra ambianţei umane, de care a avut parte în răstimpul sejurului, precum şi a rezultatelor muncii sale la o voluminoasă monografie consacrată lui Goethe şi rămasă netipărită pînă astăzi.

Am avut posibilitatea să iau cunoştinţă de aceste pagini anul trecut, cînd D-na Elena Beran a efectuat o copie a lor şi, generoasă, mi-a oferit-o. Doritor să nu supere pe nimeni, autorul cere, printr-o notă din fruntea manuscrisului, ca numele pomenite într-însul să rămînă ascunse sub o iniţială dacă la publicarea textului persoanele de care se vorbeşte vor fi încă în viaţă.

Aderca e admis în rîndul beneficiarilor "casei de creaţie", după ce mai mulţi ani fusese prost privit. Confraţii agreaţi de regim îl ocoleau ca pe un bolnav de ciumă. Se temea chiar să nu fie agresat. Cum a ajuns dintr-un scriitor "bolşevic", ca să folosesc cuvîntul lui Lovinescu însuşi, care aprecia atît literatura, cît şi concursul la desfăşurarea şedinţelor cenaclului *Sburătorul*, "duşman de clasă" în regim comunist, e o ironie a istoriei. Nu trebuie totuşi să se mire, dacă ţinem minte ce-şi permisese, spirit liber, să spună pe parcursul lungii sale activităţi publicistice. El, naiv, se credea ţinut la distanţă din cauza *Micului Tratat de estetică* (1929), unde militase în favoarea "artei pentru artă". Pornise să realizeze studiul monumental despre Goethe tocmai spre a demonstra că abandonase vechile sale concepţii şi îşi însuşise ideile "materialismului determinist în istorie şi cultură". Cum un anume realism nu-l părăsise cu totul, bănuia a fi fost şi victima anumitor scorneli răuvoitoare pe care i le-ar datora succesorului său la catedra de estetică a învăţămîntului artistic.

Jurnalul sinaist al lui Aderca este un document social-psihologic extrem de preţios. Ne dă întîi o imagine a ce era practic "casa de creaţie" de la Pelişor. O rezervaţie de rataţi care-şi petreceau vremea acolo pe banii statului, nefăcînd nimic. Ba da, consumînd cantităţi mari de alcool şi trăind într-o neîntreruptă furie erotică. Puţinii scriitori sau artişti veritabili apar meteoric pe acolo, vin şi pleacă după cîteva zile, chemaţi de telefoane importante la Bucureşti. Fauna statornică se compune din inşi care chinuie hîrtia în nădejdea unei recalificări, după ce au practicat înainte tot felul de meserii. J. a fost negustor pe picior şi misit. M. se îndeletnicea la Cluj cu cizmăria. Alţii trag după ei, prin pădure, şevaletul. Pe T., care nu ştie ce să picteze, colegii de breaslă l-au poreclit, în bătaie de joc, Van Gog. Sînt şi autori mai vechi care încearcă să desprindă "metoda realismului socialist", lucrînd de cîţiva ani la o nuvelă din zona petroliferă.

Condiţiile de cazare sînt diferenţiate după rang. Scriitorii "reprezentativi", adică agreaţi de regim, ocupă camerele cele mai spaţioase, cu balcon din vilele "speciale", avînd o perspectivă superbă spre munţii înzăpeziţi. Restul, cum se nimereşte. Chiar "menu"-ul cantinei, atunci cînd iau masa aici persoane simandicoase, e altul ca de obicei. Conducerea *Fondului Literar* efectuează inspecţii pentru a se convinge că cei trimişi la Sinaia "creează" într-adevăr. Nu neglijează cu această ocazie nici viaţa lor intimă, vrea să ştie pe cine aduc noaptea în odaie şi bineînţeles ce vorbesc între ei. Delaţiunea e în floare. Isprăvile amoroase ale priapicului V. fac obiectul unei şedinţe aprinse. Aderca se întreabă dacă refuzul cererii sale de a-şi prelungi şederea la Sinaia nu se datoreşte cumva discuţiilor literare amicale pe care le-a purtat cu tînărul confrate D.

Jurnalul îngăduie şi urmărirea unui comportament intelectual caracteristic acelor ani. Aderca îşi dă o tristă osteneală să fie pe linie. După ce a fost ţinut deoparte atîta vreme, supralicitează în materie de zel ideologic. Cînd exultă în faţa peisajului "măreţ" al Sinaiei, nu uită să adauge că altădată se bucurau de el "numai escrocii financiari şi politici, copiii şi cocotele lor". Îl bate gîndul să răspundă favorii pe care noua orînduire i-a facut-o, scriind o lucrare intitulată *Germeni revoluţionari în epoca burgheză din faza înalt capitalistă* (Ibsen, Strindberg, Tolstoi, Nietzsche, Shaw, Pirandello, simboliştii, expresioniştii, dadaiştii, suprarealiştii). E mîndru că, venind să controleze ce fac scriitorii, directorul Fondului Literar îl găseşte la "strungul" lui de hîrtie, în mînă cu "ciocanul-stilou". Socoteşte salutar ca poetul să părăsească "intimismul sterp", spre a-şi însuşi tot mai mult "stările de suflet ale unui luminat luptător pentru socialism". "Căci - are grijă să adauge - nu e timp de pierdut. Trebuie să înţelegem că Apusul capitalist, care se înarmează, nu ne dă mult răgaz. Vom compara şi vom cînta cu întreaga orchestră mai tîrziu, la victoria finală".

La întrebarea unei colege din cenaclul *Sburătorul* dacă Lovinescu, trăind, ar fi putut găsi şi el o legătură între vechea estetică şi "adevărul materialismului istoric", răspunde hotărît, nu. Şi dă imediat o explicaţie politică: "Atitudinea lui de clasă nu i-ar fi îngăduit să gîndească mai adînc şi altfel".

Astfel de propoziţiuni intrigă. Cu atît mai mult cu cît Aderca nu e orb şi notează destule lucruri destinate să taie chiar şi unui neofit entuziasmul adeziunii. Remarcă astfel că tovarăşului S. i s-a oferit un apartament întreg, unde are dormitor şi cameră pentru scris separată, temperatură egală şi privelişte spre Valea Prahovei. Bagă de seamă şi cum acesta se poartă cînd pică în vizită o persoană politică importantă din Bucureşti. Aşteaptă oaspetele la masă, în picioare, îl urmează afară, trăgînd uşa. Recunoaşte astfel în secretarul Uniunii Scriitorilor pe gazetarul servil de odinioară. "Valetul!", fără de ale cărui atitudini - notează - eşti socotit "neprincipial". Cu el, Aderca, în schimb, solicitat altădată stăruitor să dea articole la revistele unde acelaşi S. era salariat, îşi ia acum "aere de stăpîn". B., alt profitor al noilor vremuri, caută să-şi justifice productivitatea redusă: vrea să scrie teatru, dar întîmpină greutăţi enorme, viaţa schimbîndu-se necontenit, uluitor de repede, "în iureşul acestui timp istoric". Aderca îi atrage atenţia că şi comisia repertoriilor suferă foarte dese modificări. Vin mereu alţii şi-ţi cer altceva. Lui Aderca nu-i scapă din vedere nici că o scrisoare expediată soţiei sale, la Bucureşti, a ajuns abia după o săptămînă. Ştampila sosirii arată clar că a stat în biroul unde a fost cercetată. Unii inşi se află la "casa de creaţie" ca supraveghetori. Nu face oare şi directorul Operei oficiul de "ochi al Partidului"? Luciditatea aceasta a lui Aderca ne îndeamnă să citim cu o anume circumspecţie frazele sale prin care îşi exprimă "principialitatea" în cea mai fermă limbă de lemn. Nu cumva, ca omul păţit, era precaut, se gîndea că nişte ochi vigilenţi îi pot citi jurnalul şi ţinea să-l pună la adăpost de orice control primejdios? Cîteodată, bănuiala noastră capătă un serios temei. Într-o discuţie, conlocutorul recunoaşte poeziei "moderniste" (româneşti) meritul de a fi îmbogăţit şi nuanţat limba. Îi şi recită "versuri" fără cuprins ideologic socialist, "ticluite de dragul inimii lui", spune Aderca. Şi imediat adaugă bănuitor: "Voia oare să-mi arate că nu e numai un stegar şi un trîmbiţaş? Aşteaptă din parte-mi o apologie a acestei literaturi ne-socialiste şi o depreciere (atît de periculoasă!) a realismului socialist?" Reacţia e evident defensivă. Terminologia, prea "de şedinţă", ca să nu ne pună în gardă. Mai ales după ce notează mai tîrziu că a găsit broasca stricată, deci i se umblă printre manuscrise, cînd lipseşte din cameră. Însemnări ca: "Mi-a împrumutat (Pictorul I. n.n.) micul aparat de radio «Pionier» la care am ascultat seara minunate cîntece populare ruseşti pînă la miezul nopţii, singur, cu vreo cîteva ţigări. S-a auzit un timp şi Vocea Americii: Aceeaşi pălăvrăgeală repezită a insului care vede că faptele i-au luat-o de mult înainte, fuge după ele, furios, disperat că nu le mai ajunge" - sînt probabil destinate a descuraja asemenea vizitatori secreţi.

Jurnalul sclipeşte şi prin schiţele de portrete în cîteva cuvinte: Poetul T are capul marelui Puşkin (minus barbetele). "Nu rosteşte un cuvînt ore întregi, mistuindu-şi pe-ndelete, cu ochii-nroşiţi, misterioasa-i beţie". "C., cioban vînjos orăşenit", "profesorul de estetică", M., "micul Robespierre", "operînd pe faţă şi subteran", fost Don Juan ardelenesc, beneficiar al ghelirurilor "naţionale" cu care-şi potolea şi desfăta un trup uriaş de haiduc, fost director şi deci părtaş la jafurile industriei grele «Malaxa» silit azi să se ţie umil după Ş., secretarul Uniunii". I. strecurîndu-se "pieziş şi în vîrful picioarelor" printre pensionarii "casei de creaţie". Şi, cu efect contrastant, mici feerii peisagistice, chemate să înalţe sufletul; ca de pildă: "Muntele nostru cu vile şi păduri pluteşte într-un vast nour de vată. Zăpada îngheţată scîrţie sub paşi".

Scriitorul şi-a făcut doi prieteni sinceri la Sinaia. Pe căţeluşa Dolly şi voinicul dulău Bujor. Ca o încheiere potrivită jurnalului acestuia, al deziluziilor vine informaţia din "post-scriptum". Peste vreo doi ani după ce Aderca a părăsit Sinaia, au fost sugrumaţi toţi cîinii de acolo, spre a împlini planul pentru colectarea pieilor. Astfel au pierit şi mica Dolly şi voinicul Bujor.

Ovid S. CROHMĂLNICEANU

Gheorghe ADOC: Dimitrie Cantemir

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

GRAFITTI

Gheorghe TOMOZEI

AHOE!

Moartea va regreta nesăbuința de a-l chema pe Ahoe spre a-l așeza în puterea ei. Bărbosul i se va înfățișa hirsut, nins, și strigătul scos de beregata arsă de sete îi va sparge urechile:

"Ahoe!"

Vor zăngăni candelabrele cerului năruindu-și cristalele:

"Ahoe!"

Departe de a se crede învins, condamnatul va fi adus cu sine viscolul, neașezarea, nesomnul. Și răgetul de fiară tras dintre lianele junglelor lui Rousseau Vameșul:

"Ahoe!"

Praful și pulberea se vor fi ales de gospodăria Morții (porți date izbeliștii, cutremure, turle despuiate de smalț) cînd Poetul, prinț al prafului de pe tobă, se va fi svîrcolit sub cocleala coasei nimicitoare urlîndu-și barbarul nume sub care a trăit pe pămînt înaintea unei finale încleștări, nume (aiurare de vocale) nescris pe oblonul cu drugi de fier al nici uneia dintre cărțile sale și totuși vibrînd în toate.

Tudor George s-a drapat în sunetele acelui bubuitor *Ahoe!* și și-a sticlit colții fumegători sub privirile îndeobște consternate ale "țivililor" iritați de năstrușnicia poeților pînă alaltăieri, pînă mai ieri...

Nu știm cum și unde trăia. De unde venea?

Probabil din hrube (nu tocmai mănăstirești), din fumul jilav al vizuinilor, din burțile umflate cu mărfuri (interzise) ale ultimelor corăbii, din crame cu vin dogit, din gurile de canal despicate sub stele. Venea fioros - viforos în cinstita Casă Monteoru (de i se spune încă a Scriitorilor) după zeci de zile și nopți date amarei lui patimi - sonetul. Era deșălat de scrierea sonetelor cum, doborîți sub sacii lor, cultivatorii de sfecle. Era muncit de prea-plinul grației turnat în sonete, urîțit, cu vopseaua chipului tot mai fisurată (perete de frescă) și, după știutul *Ahoe!* ce descleia grinzile afumate, se instala îndeobște *singur* la o masă din care făcea repede amvonul de unde-și trimitea spre mesele din jur imprecațiile, abjurațiile, interogațiile.

Își comanda în *sonete* festinul, încopciind vers cu vers cu o năucitoare spontaneitate, le oferea doamnelor și domnișoarelor (vai de urechile lor!) sonete galante, unele caligrafiate pe pînza șervețelelor, avînd grijă ca atunci cînd ticăloasa liniște e gata să potopească stabilimentul, să tune:

"Ahoe!"

Burlesc, truculent, jucîndu-și și *rola* cabotinului etern inspirat, Tudor George e *ultimul* boem al poeziei românești de la mai-vechii cu neștiute isprăvi, la Tonegaru, Mărgărit, Palanka, Pîcă, Dimov, Pucă (cu, între ei - broboane nobiliare - Matheiu și Emil Botta) și bineînțeles stelarul Stelaru. De vor mai fi poeți și după anno Domini 2000 (și fac prinsoare pe-o halbă cu cerneală că vor fi), și boema va arăta altcum: parodic-ostentativă (între moda punk și muzici metalice), altcum vor fi jocul de-a pierderea și paguba.

Boemii, bieții (crai de Curți părăsite, cavaleri ai - cu totul exact! - Tristei Figuri, ei, visătorii damnați, Îngeri Căzuți, Copii ai nenorocului, nu-și fac din cotloanele istoriilor literaturii priciurile unui azil de noapte dar acele istorii nu pot să le refuze numele și dezlipind inefabilul, cît s-a păstrat, de șoriciul voios al legendei vom vedea în ei puterea de a descuraja productul manufacturier, de a contesta și a surpa ierarhii precum și golănescul jind după castelele Poeziei. Ei, ferment de cultură, nor de lăcuste devastatoare și *molimă* sacră.

Ei, cei plini de trufii, ei, copii ai durerii, nu sînt "pata" de pitoresc a unei culturi ci o componentă a ei.

Nu se poate fără ei. Nu se mai poate.

Ei, erezie și lacrimă neplînsă, ei - spinări desenate - ei, justițiari inflexibili și totuși proclamînd îndurarea și mila.

Să urlăm un teribil *Ahoe!* sub geamul lui Eminescu? N-ar fi cumva infam? (Ciorbă de burtă pe mesele Bibliotecii Academiei?)

Nicidecum.

Ei nu se desfac de tiparul logic al literaturii (nu gustă, paradoxal, absurdul: din Urmuz au luat *doar* glonțul sinucigaș), au trăit și au murit sub Luceafăr.

Adio Ahoe...

Iarnă.

Înmormîntare de oglinzi...

Gabriela MANOLE ADOC: Rodnicie

COMEDIA INUMANA

Ion BĂIEȘU

O viclenie de-a mea

Fiind în America, am fost invitat, într-o bună zi, de o personalitate locală. Era o onoare deosebită, fiind vorba de un judecător de pace dintr-una din cele mai bune familii ale ținutului, cu cel puțin trei membri decedați în războiul civil. Am jucat biliard cu bătrînul judecător, apoi am învățat-o pe admirabila sa soție să joace șaizeci și șase și, în cele din urmă, i-am însoțit la cină. Aici mi s-a cam risipit veselia, căci mîncarea franțuzească este ceva de neînghițit pentru un român neaoș. De altfel, la desert, le-am și mărturisit acest lucru gazdelor. Bătrînul mi-a mărturisit, la rîndul său, că nici el nu se dă în vînt după infectele legume fierte, muiate în sosuri dubioase, dar că așa e moda și că toți prietenii lui au bucătari francezi, care-i torturează în același chip. Din păcate, subreta, care asistase la discuție, ne-a turnat bucătarului, care a apărut în sufragerie, extrem de nervos, declarînd că abia așteaptă să mă vadă pe mine gătind un fel de mîncare mai savuros ca ale lui. L-am privit drept în ochi pe mustăciosul acela oacheș și am rostit, mîndru:

- Prea bine, mîine gătesc eu. Mîncăm sarmale!

Chestia cu sarmalele e un truc vechi, pe care l-am experimentat deseori. Adevărul era că singurul fel de mîncare pe care știu să-l gătesc sînt ouăle fierte, dar mă bazam pe faptul că în America nimeni nu murează varză. În Occident, sarmalele sînt un fel de mîncare sigur. Dacă ai invitați și faci sarmale, scapi de-o grijă, pentru nici un american, crescut cu hamburgeri și cartofi prăjiți, nu-ți va băga în gură așa ceva. În plus, în New York există doar vreo cîteva familii de chinezi care murează varză în scopuri strict terapeutice, așa că a doua zi, din lipsă de ingrediente, urma să mă fofilez.

Dis de dimineață, judecătorul a venit să mă ia cu mașina de acasă, spunîndu-mi că abia așteaptă să mănînce din delicioasa mea mîncare exotică. În bucătărie mă aștepta Maurice, care mi-a înmînat un șorț de o albeață orbitoare. În jurul meu sclipeau felurite ustensile ciudate, iar gazdele își țineau răsuflarea. Nu mă simțeam descumpănit, căci mă bazam pe arma mea secretă - varza murată.

- Cabbage pickl!es, am zis, chicotind în sinea mea.

- Voila, zise Maurice, rînjind cu gura pînă la urechi.

Am luat varza oferită și am început s-o privesc cu groază. Deja simțeam șiroaie reci de sudoare prelungindu-se pe spinare. Evident, m-a salvat Maurice. I-a dat afară pe judecător și pe nevastă-sa din bucătărie, apoi mi-a smuls varza din mînă, apucîndu-se de treabă.

- Lasă bre, că-ți fac eu sarmalele alea de-o să te lingi pe degete. La București, la mine-n cîrciumă mîncau sarmale și Ion Dolănescu și Florin Piersic și generalu' Nuță, așa că stai liniștit!

Într-adevăr, Maurice a făcut niște sarmale grozave. Tipul era uriaș. Născut prin părțile Iașului, avea sarmaua-n sînge, cum s-ar zice. La final, după ce am mîncat fiecare cîte o duzină, de probă, mi-a pus pe brațe caserola de argint în care le aranjase și mi-a dat brînci spre sufragerie.

- Dacă nu-i dărîmi cu haleala asta, îmi tai gîtul!

- Așa e, Marine, i-am zis eu, cu lacrimi de mulțumire în ochi.

- Aoleu, să nu cumva să mă dai de gol că nu-s francez, că ăștia-s capabili să mă dea afară!

- Nici o grijă, mon cher Maurice.

Deși sînt o națiune ce merită admirată din multe puncte de vedere, americanii au o mare hibă - nu sînt capabili să aprecieze o mîncare cu adevărat bună. Judecătorul și nevastă-sa au mîncat fiecare cîte o sărmăluță, anevoios și cu noduri, apoi au înghițit cîte un Alka-Selzer. Răsuflînd greu, bătrînul mi-a spus:

- Porcul ăla de Maurice, în loc să te lase să gătești, s-a băgat peste tine și, din orgoliu, a făcut el sarmalele, deși n-avea de unde să se priceapă.

- Nu e adevărat, eu le-am făcut! Și sînt excelente!

- Îți apreciez noblețea, dar Maurice nu merită apărat. E un criminal. La noi, în America, e un proverb - dacă nu te pricepi, nu te băga. De altfel, ne-a spus servitoarea că nici să atingi o cratiță nu te-a lăsat.

După ce și-a săltat valiza în autobuz, Maurice mi-a spus printre dinți:

- Să fiu al naibii dacă nu plec în România! Cumpăr Capșa și servesc acolo numai mici și bere la halbă!

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Fănuş NEAGU

CISMA DE BRONZ

- Vărsaţi potirul acestei clipe în tinda gîtlejului, ne îndemnă părintele Lucreţiu Ivanov.

Băurăm. În timpul ăsta, băiatul cel mic al lui Radu Forfecaru, tăvălit pe gunoaie, se bătea cu pumnii în cap şi-o afurisea pe bunică-sa: cantaragioaica! prescurăreasa! Prin umbra narativ şoptitoare a plopilor ce mărgineau ograda, două căruţe cu peşte proaspăt păstrat în gheaţă, cîrjană, plătică, babuşcă, se tîrau spre bac, pentru a trece Dunărea în Bărăgan. Se încrucişară cu o femeie călare pe un măgăruş, şi căruţaşii, nici o îndoială, îi spuseseră vorbe fără perdea femeii, fiindcă unui dintre ei, în cămaşă albastră, necheză deşuchiat, azvîrlindu-şi vesel în plopi şapca fără cozoroc; o redobîndi izbind zdravăn cu umărul în trunchiurile argintii mlădioase.

Profesorul Potîrniche, captivat de întîmplarea din vale, uită să mai cufunde cana de aramă în vadra cu ţuică de caise şi să ne toarne în ceşti. Privind, rîdea perfid şi înalt. Flacăra de sub cazanul cu borhot, săltînd sprinten pe spinarea buturugilor îngrămădite în vatră, îi rumenea obrajii laţi, cu pometi noduroşi, fără să-i atingă ochii duşi sub frunte, în fund de ocnă.

- Grecul are dreptate, domnilor. Zice: nenumărate sunt bucuriile acestei lumi - femeile, fructele, ideile... l-auziţi ce minunat lucru spune despre Zorba al său: Zorba vede în fiecare zi toate lucrurile pentru prima oară.

- Şi Ilie Făgădaru al nostru, zise părintele, dojenitor, o vedea în fiecare zi pe Didina pentru întîia oară. Şi cu ce s-a ales? Omul e dator, înainte de toate, să-l caute pe Dumnezeu.

- Bun, aprobă profesorul Potîrniche, şi dacă Dumnezeu are chef într-o zi să împrumute chip de femeie? Vrea Domnul să fie muiere, îndrăzneşti tu să-l opreşti?!

- Chip de femeie împrumută numai diavolul.

- Eu, dac-aş fi Dumnezeu, m-aş întrupa oricînd în femeie; aş fi într-o zi telefonista de la oficiul poştal, în alta, ehe, regina Angliei.

Părintele Lucreţiu Ivanov îşi făcu semnul crucii. Potîrniche se înfurie.

- Popo, eşti un ăla alcătuit anapoda. Mă uit la tine: mîinile şi picioarele, bucăţi din postul mare - uscate, sfrijite, nişte surcele cu care să aţîţi focul în odaia unui spînzurat -, în schimb, burta, bucăţică de neam parşiv, neam slav, clocotind de patima beţiei, mistuită de dorul cărnii şi-al batogului de rechin, bagi-n ea pînă plesneşte, capul, cantalup fără seminţe, trebuie să-l buşeşti de toţi pereţii ca să vîri în el o părere din cocina lumii, apoi, ornament bizantin, o bărbuţă din trei fire - tăvăleşte-o prin piper, fă-te frate cu Necuratul şi cere-i să te strecoare în casele mari ale Brăilei, dimineaţa, pe timp de vară, cînd apar muierile la geam, să cumpere fructe sau peşte. Încă n-au ieşit cu totul din apele somnului, mai atîrnă pe ele păcatele nopţii şi solzi de vrajă, sînt calde şi cu pielea netedă, puii lunatici ai dragostei au aţipit în carnea lor, cu botul plin de balele bărbaţilor, tu să nu te uiţi la părul căzînd în dezordine pe umeriii lor, la spinările curbate peste pervaz, la şolduri; să le priveşti numai picioarele şi nici pe astea în întregime, să le cercetezi doar taina din dosul genunchilor, penumbra albăstrie în care sîngele lor ascuţit de-atîtea mii de vicleşuguri cîte sînt în stare să scornească, închipuie flori, mai ales stînjenei oacheşi. Ele se tocmesc, aleg, fac nazuri, rîd, se scutură, sînt pline de arome, ispite şi avansuri, cînd cutre, cînd virtuoase, iar tu, dacă eşti bărbat şi nu un bolovan - o sută, o mie de bolovani aş azvîrli-n capul băiatului lui Radu Forfecaru; de ce dracu baba aia tîmpită, cantaragioaica, prescurăreasa, nu-i smulge limba!? - înţelegi, după felul cum stînjenelul oacheş din dosul genunchiului se înalţă, se adună, îşi mută tulpina, înţelegi şi te minunezi singur cît de comodă şi simplă se rotunjeşte uneori clipa minunilor, înţelegi cînd cumpără peşte şi cînd cumpără fructe. Peştele îi dă fiori, zici că i-a pătruns în suflet o mică rătăcire şi o spaimă, fiindcă peştele, părinte Lucreţiu Ivanov, holbează ochii la mine, nu mă privi cu jumătate de măsură, peştele intră în zodii şi-n cumpăna vieţii, moare în mîinile tale şi de unde ştii că nu se duce direct într-un cerc al blestemelor!? pe cînd fructele îi moaie sufletul, o desfată, oricît de tîrfă s-ar nimeri ea să fie, muierea, se îmbunează, surîde, stînjenelul, impulsiv la atingerea peştelui, o ia razna pe cărarea melancoliei, iar tu auzi scriindu-se în aer un menuet - patru note dulci, patru măsuri, patruzeci de mii de draci şi-ţi vine să te tîrăşti pe burtă şi să săruţi la nesfîrşit taina de la subţioara genunchiului. Fură o duminică dimineaţa de la Dumnezeu şi ia aminte la legile vieţii.

- Eşti la fel de cîine ca şi cîinele roşu zis Ilie Făgădaru, ripostă părintele. Lasă lucrurile nesmintite la locul lor: smeura în culcuş de frunze, ţuica în ceaşcă de lut. Şi caută-l pe Dumnezeu acolo unde trebuie.

- Uitaţi-vă la el, ne luă de martori pe mine şi pe generalul Pătraşcu, care veniserăm la pescuit, e de patru ani în bălţile Brăilei şi încă nu ne cunoaşte. În această margine de lume, părinte, oamenii n-au timp să se gîndească la Dumnezeu în timpul zilei; seara dacă-şi aduc aminte de el; dar mai sigur, la sărbători.

- Nu găsesc timp să-l slăvească pe Dumnezeu, dar găsesc oricînd o zi blestemată ca să se omoare între ei.

Potîrniche clătină ceaşca.

- Da, vine cîteodată o zi lovită de blestem. Cu toate că ziua aia de iunie, pe care Făgădaru a întemniţat-o în memoria noastră ca zi nefastă, era atît de frumoasă încît aş fi cumpărat-o cu salariul meu pe un an. Blîndă şi amăruie ca mugurii de salcie...

Vîntul moale suind de pe Dunăre se izbea de fruntea lui Ilie Făgădaru, ieşit în pragul casei, ca de un vişin roşu.

Adunată la marginea vetrei în care fierbea un ceaun cu ştiucă sărată, peste care aruncase un pumn de foi de dafin, Didina urmărea reflexul flăcărilor pe potcoavele de alamă de la cismele lui Ilie Făgădaru azvîrlite mototol lîngă perete. Ar fi vrut să-l întrebe de ce încălţase meşii de marochin, cu ciucuri de beteală, dar intuise, cu acel simţ special al femeilor veşnic treaz, veşnic la pîndă, că el chiar întrebarea asta o aştepta şi nu scoase o vorbă. "Să stau cuminte la locul meu, un cărăbuş între flori de urda vacii".

Făgădaru îşi trecu palma cu degetele răşchirate prin părul roşu, o coborî pe obrajii rotunzi, presăraţi cu pistrui, trase în piept, suspinînd, aerul mirosind a ciuperci, înjură luna viorie, care se oprise ca o pupăză în creştetul teiului şi dintr-o dată se întoarse spre Didina:

- Aznoapte te-ai furişat afară. Te-ai făcut căţea.

- Doamne apără-mă de nebun, se închină femeia.

Mică, durdulie, cu buze groase şi părul negru împletit în cozi, Didina se sculă să stingă lampa din firida tinzii. Călca uşor, stăpînindu-şi legănatul şoldurilor, parc-ar fi trecut printre castele de cărţi de joc.

- Ţi-am auzit prin somn tălpile lipăind de poftă, zise Făgădaru.

- Năluciri de beţiv.

- Aşteaptă niţel, aşteaptă să se-ngroaşe-n mine mlădiţele de otravă şi-ai să spui şi laptele pe care l-ai supt de la mă-ta.

- Eu am supt lapte de la o vecină, mama avea ţîţe seci.

Surîse naiv - un surîs încărcat de farmec odihnitor - şi Făgădaru se încrîncenă: "aşa mă prinde ea în mreajă, aşa mă lasă fără strop de putere". Scuipă vînăt şi se întoarse din nou cu faţa la Dunăre.

Cei trei trompeţi, camarazi de regiment pe vremuri, cu care umbla de două zile prin satele de pe Dunărea Brăilei ca să sune "stingerea colectivizării", se treziseră înaintea lui. Lică Diamant din Vizireni se spălase la fîntînă şi acum se dichisea; rotindu-se în jurul unei grămăjoare de pere pădureţe galbene ca mierea, vîrfuite pe o rogojină de trestie, se căznea să-şi strîngă mijlocul subţire într-o curea bătută cu boabe de aramă. Opintelile studiate, spre a fi hazlii, pantalonii de mătase neagră, pantofii din piele de şarpe şi cămaşa roşie îl trădau de ţigan într-o măsură mult mai mare decît tenul smead, ochii bombaţi, plini de întuneric umed, dispreţuitori şi mustaţa ca un fluture de tuş. Salutîndu-l pe Făgădaru, smuci capul, dînd la iveală o şuviţă de păr alb, ca o pană de porumbel aninată-n chica deasă, ai fi zis, într-o clipă de hîrjoană. "Secătură bălţată!" îl înjură Făgădaru. Păi, ăştia, însemnaţii din naştere, n-au nici frică, nici ruşine". Lîngă Diamant, pe vine, cu fundul aproape atingîndu-i pămîntul, Anton Jumară pisa într-o bucşă de lemn boabe de orz prăjit ca să le amestece Didina în cafea. Privindu-i grumazul de taur şi umerii de-un stînjen, Ilie Făgădaru îşi spuse că unul ca Jumară îţi duce în podul palmei, peste munţi şi văi, o turmă de muieri. Sus, în micul pridvor al cramei, cu cataligele păroase strecurate pe sub bordura balustradei, Paul Munteanu mînca măsline cu pîine; o pisică tărcată, cu coada ca o lungă spirală de fum, îşi făcuse culcuş pe una din lăboaiele lui, fericită de-a fi ocrotită şi legănată.

Zărindu-l pe Făgădaru, Paul Munteanu răcni vesel:

- Să trăiţi o mie de ani, dom' sergent.

Arcui piciorul, zvîrlind pisica pe acoperişul de stuf al cramei şi brusc se înverşună împotriva lui Diamant şi Jumară: Sfeştocul mamii voastre de soldăţoi bădărani! V-a cotropit rugina? Drepţi, putorilor!

Diamant şi Jumară se aliniară, lîngă movila de pere şi, cu capetele date pe spate, intonară, suflînd din adîncul plămînilor, *onorul la general.* Cîntecul trompetelor, solemn şi senin, urca în cadenţă largă spre soarele care tocmai răsărea pe crestele împurpurate ale munţilor Măcin. O intimitate caldă lega răsăritul cu Dunărea, vîntul se subţiase şi se potolise, umbla prudent prin ierburi şi prin flori de cîmp. Făgădaru făcu cîţiva paşi spre interiorul ogrăzii şi se opri; scund, vîrtos, cu burta un pic revărsată, surîdea încîntat, murmurînd în barbă: "zău că merită... zău aşa". Didina îi luase locul pe prag şi asculta fascinată izvorul ăla cristalin şi dulce, unduind prin văzduh ca firul de dor; trăia impresia ciudată că, ascultînd, ieşea dintr-o lungă captivitate, că avea din nou şaisprezece ani şi că

Gabriela MANOLE ADOC: Dans

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Trei poeme de Dan Laurențiu

Aș vrea să trăiesc în visurile tale

A trăi ca un somnambul
în căutarea absolutului
aceasta este deviza
poetului modern

îți dau tîrcoale
ca un animal înfometat
tu fiind marele monstru
adormit al universului

îți dau tîrcoale
și nu știu de unde să
te mușc
vreau să dau o gaură

în trupul tău
și să intru pe acolo
în sufletul tău
prin această gaură

vreau să intru în sufletul
și în visurile tale
acolo vreau să trăiesc
în somnul tău

Poetul bătrîn și sirena

Să nu ai nevoie de femeie
ea va fi prima
care îți va da un brînci
de pe marginea paradisului

tu vei cădea acolo în iad
unde ea te așteaptă cu gura căscată
să te înghită
un poet bătrîn are nevoie
de dragoste

de dragostea unei femei tinere
cu gura deschisă ca iadul
de parcă ar rosti
primele vorbe ale păcatului

i se cuvine această favoare
a unei lumi mai senine
decît el și care se bucură dacă

poetul bătrîn are
nevoie de dragostea unei sirene
care o să-l ucidă cu
armonia valurilor acolo unde nimeni
nu aude nimic

Ce înseamnă să fii fericit

Cum poți să salvezi
un om de la spînzurătoare
tăindu-i frînghia de la gît
vei răspunde dar această
frînghie este iubita lui

nu te întrista
nu te bucura
leul și ursul alb
dorm sub același acoperiș

al captivității ei sînt cele
două zone ale inimii noastre
care se întristează și se bucură
de cîte ori vine iarna sau vara

zadarnică este uitarea
ei își termină viața
în această tortură a memoriei
oare unde mi-am uitat femeia?

acolo îți spun eu
pe frînghia pe care te-ai cățărat
ca un saltimbanc
acolo ți-ai găsit fericirea

fugea pe uliță ca să ducă oamenilor o veste bună - și, fugind, era numai timp învingător și substanța nobilă a fugii, era drumul și bucuria lui că e așezat între două rînduri de case albe, pregătite, casele, să primească doar vestea Învierii lui Christos. Cuprinsă în chenarul ramei de piatră al ușii, cu cozile negre aduse peste sînii rotunzi și luminată în plin, atît de soare cît și de lună (în rama de piatră sticleau, îngropate ca podoabă, douăzeci de cioburi de oglindă), Didina-i apăru dintr-o dată lui Paul Munteanu ca Fecioara Maria într-o icoană ocolită de mari ciorchini de argint. Ceea ce nu-l opri să-i împroaște cu ocări pe cei doi trompeți:

- Vagabonzi peltici! Umflați-vă-n buci, pramatii bătrîne sau vreți să-nfundați carcera!? Nu contează că n-ați halit nimic, cîntați cu foc, că-n fața voastră, mîndru ca stajarul, strălucește tovul general, cu tărtăcuța plină de studii în URSS și mațul ghiftuit cu fripturi de mistreț, pastramă de capră neagră și din labe de urs, fudulii de cocoș. Pipota lui galbenă de lene cere tot ce i se cuvine după regulament: disciplină, respect, pas de defilare, nasturi lucioși, closete cu gaura gîlgîind de clorură de var. E cîrcotaș pînă-n vîrful unghiilor, otreapa bătrînă, așa că dați-vă toată silința, leprelor...

Văzînd-o pe Didina izbucnind în rîs nestăpînit, se burzului:

- La loc comanda, soldați! otrepelor! Muierile, frate, nu-s în stare să aprecieze un mesaj patriotic dacă nu-i învelit în foi de ceapă tocată. Și-apoi trebuie să ne păstrăm în formă pentru satul Brănișoara. Azi, camarade Făgădaru, azi cîntăm numai pe bere. E o chestie să te matolești cu bere neagră. Multă și de la gheață. Vreau să sug un butoi - și, dintr-un salt, se azvîrli în curte, avînd grijă să nimerească lîngă masa de lemn, lungă și înconjurată de butuci de plop licărind de rouă.

Făgădaru aduse pîinea și o tăie în felii groase, iar Didina îngrămădi știucile stropite cu mujdei de usturoi în două străchini uriașe. Trompeții înfulecau cu poftă, luînd cu mîna și aruncînd priviri admirative spre Făgădaru: bun, foarte bun peștele și de ispravă muierea care l-a pregătit! Din teiul de la drum se răspîndea asupra lor miros dulce de miere, amestecîndu-se senzual și parșiv cu cel al cafelei fumegînd în patru căni de cositor și cu cel de salvie și de cimbru sălbatic.

Lică Diamant, care mînca aplecat mult deasupra mesei, ca să nu-și murdărească pantalonii scumpi, ridică la un moment dat mîna cu unghii corncase date cu sidef și rosti energic:

- Oameni buni (se izbi ușor în piept, ca să înlesnească lunecarea dumicatului), constat că numai ce-i hoț și viclean pe lume are haz și gust. Știuca asta, de pildă... o minune! Făgădarule, ți-a dat Dumnezeu o nevastă s-o pui trandafir la ureche. Mie, scăzu el, în voce, nevasta mi-a fugit la două luni după nuntă.

- Era frumoasă? întrebă, lacomă, Didina...

- Semăna, bucățică ruptă, cu femeiușca de pe broboada ta.

Broboada Didinei, atîrnată pe sîrma de rufe (mai alerga pe-acolo și o verigă de la lanțul cîinelui de pază), avea imprimată o fereastră de serai zăbrelită în cadrul căreia o cadînă cu gura roșie, ca o rană deschisă, sorbea șoapte, neliniște vagă, amețite vrăji și speranță din cuprinsul nopților orientale.

- Înseamnă că era nemaipomenit de frumoasă, rosti Didina, admirativ. Ai suferit mult după ea, nu-i așa?

- N-am avut cînd, fiindcă Pruna, sora mai mică a nevesti-mi, trimisă să-mi spună c-am rămas să mă bat singur de muscă, s-a apucat, proasta, de milă, să mă alinte, să-mi desăreze inima zdrobită și nu s-a mai oprit niciodată.

- I-auzi la țigan, ce pramatie! făcu Paul Munteanu. I-auzi ce dezmățat, mama lui! Ei, da, urmă disprețuitor, în rasa voastră tuciurie, trei lucruri au căutare: fierul crud, curvele și țambalul.

Anton Jumară înălță obrazul spîn și rînji strîmb:

- Adică tu, Munteanule, ai fi pus-o pe goană pe cumnata cea mică! Du-te, mă, copilo, acasă, ești prea fragedă pentru mine, cară-te, eu rămîn să beau lacrimi cu pumnul și-oi fi tare fericit să aflu că oasele tale de ied pîrîie în brațele altuia. Drept cine mă iei?

- Ha! făcu Lică Diamant, năuc. Mi-a dat sîngele pe nas. Curge gîlgîind și miroase-a rugină. Ce să fie asta?

- Pedeapsa lui Dumnezeu, anunță Paul Munteanu.

- Leagă fleanca, prostule! se înfurie Jumară și, luîndu-l de subțiori, îl lungi pe Diamant pe rogojină, lîngă movila de pere. Zvîrle brațul stîng în sus, îl sfătui, și ține-l așa pînă-ți trece. Și nu mai hîțîna șoldurile, că n-a murit nimeni din asta.

- Mustul, mormăi Diamant.

- Ce naiba spui acolo? Care must?

- Zeama perelor, tălmăci Paul Munteanu. Se teme să nu-și mînjească pantalonii sau cămașa.

Făgădaru aduse o găleată cu apă, luînd-o din adăpătoarea cailor, Didina muie un prosop și-l potrivi pe fruntea bolnavului. Acesta o mîngîie ușor pe braț.

- Nevastă-ta, Făgădarule, e ca sor-mea Niculina. Numai plăcere și bucurii în sufletul ei. Și una și alta-s ca un petic de cîmp plin de colilie în care s-a încurcat o vulpe. Și pe sus umblă un erete. Aveam aproape șaișpe ani cînd Niculina mă apucă de umeri și-mi spune, rîzînd: ai fost la femei, Lică, te-ai spurcat la dulce. De unde știi? mă mir eu. Știu, zice, fiindcă de trei zile nu mai mă-njuri și nu mai mă-mbrîncești, mă privești altfel decît pîn-acum, mă respecți.

- Paul Munteanu, zise Făgădaru, desfătîndu-și cerul gurii c-o pară, cînd se supără pe nevastă o pune să umble pe uliță cu ciomagul de-a latul umerilor, cum umblă ciobanii.

- De ce? se-ncruntă Didina.

- Paule, strigă Făgădaru, spune, mint eu, mă? Zi, ce-i sub țeasta ta de-o pui să umble cu ciomagul de-a latul umerilor?

- O silesc să-și aducă aminte unde-am găsit-o.

- Adică? ceru, leneș, Jumară lărgirea explicației.

- Adică, învîrtindu-mă într-o zi, prin tîrgul oilor, la Buzău, cu gîndul să șterpelesc ceva, am înfundat brațul într-un snop de iarbă legat pe spinarea unui măgăruș și-n loc să scot un caș, am scos-o pe ea.

- Puteai, Doamne-ferește, să scoți un șarpe, zise Didina.

- Cam tot același lucru, rîse Jumară, azvîrlind pisicii o coadă de știucă. Mai curge, mă Diamant? E timpul s-o luăm din loc.

- S-a oprit, zise Diamant, sculîndu-se în picioare.

Dintr-un buzunar ascuns al pantalonilor dădu la iveală o sticluță cu apă de colonie și-și stropi mutra, azvîrlind cu zgîrcenie cîteva picături și-n părul negru-scăpărător al Didinei. Ea-i desprinse batista de la piept, o înnodă la colțuri și i-o potrivi, apărătoare de soare, pe cap.

- Ori de cîte ori pomenești de Pruna, îl întărîtă Paul Munteanu pe Lică, Dumnezeu, gata, îți și dă o labă peste bot.

- Rahat, zise țiganul.

- Ieri, cînd cîntam strîngerea în sat la Dobroești, numai ce mă izbește o dată cu cotul: Paule, mi s-a arătat Pruna c-un haidamac la brațetă. Și cînd mă uit la el, îi plesnise buza de jos.

- Rahat, repetă țiganul, dar cu vocea mai risipită.

Ilie Făgădaru îi înștiință că în bălțile Brăilei se întîmplă deseori ca și Dunărea și oamenii să aibă vedenii.

- Aici îți trebuie nervi tari ca să nu cazi în tot felul de amăgeli. Mlaștinile, nămolul clipocind, duhul nămolului. Și mai bate, cîteodată, un vînt cu sevă tămîioasă.

Toți se întoarseră spre el privindu-l cu intensitate, iar Didina veni tiptil și i se cuibări sub braț. Subțioara bărbatului mirosea parcă a tanin de stejar. Îmbătată de gîndul că Ilie își sugrumase nălucirile și îndepărtase bănuielile, femeia se răsfăța, împungîndu-i cu umărul coastele, iar cu coapsa pulpele de cremene. Și pentru că Făgădaru își aplecase capul cu păr des și roșu, ca să-i mîngîie creștetul cu tîmpla, femeia lăsa impresia că pătrunsese sub coroana unei minuscule umbrele de vară. Buzele ei groase, mestecînd vîntul cu iz de sălbăticiune venit din obscuritățile bălților, rotunjiră un îndemn, mai mult o unduire senzuală:

- Spune-le și lor povestea cu vîrtejul.

Ochii lui ușor asimetrici se lărgiră.

- S-a întîmplat de Sînziene, acum doi ani. Socrul meu, Dumnezeu să-l ierte, ședea colea pe prag și muia un colțuc de pîine de orz într-un pahar de vin. Asta era mîncarea lui de dimineață. Moșule, maimuțoiule, zic, de nouăj' de ani ronțăi trupul lui Cristos și-i bei sîngele. Eu mîncam niște covrigei crocanți, aduși de la Brăila și lingeam o inimioară de zahăr. Senin și tăcere. Deodată, cîinele începe să latre și să sară de-a lungul grindului, vaca o ia la fugă spre grajd, clopotul bisericii din sat se pornește să bată în dungă. "Miroase a rom!", strig, căci mă trăsnise prin toți porii corpului un damf de rom de parcă se spărsese în mine un butoi. "Miroase a moarte!", zice bătrînul, și-mi arată miriștea cu clăi unde se stîrnise un vîrtej cum n-am văzut și nu cred să mai văd vreodată. Noi nu-i spunem vîrtej, îi spunem sorb. Fraților, se pornise din nimic, poate din răsuflarea unui diavol, și suia, tîrînd cu el în cer două clăi de grîu și două de pelin. "Măgar să fiu, zice bătrînul, dacă n-a smuls sorbul și-un om". L-am privit buimac. Sorbul, cît o clopotniță, începuse să piardă înălțime, lepăda cîte-un snop, cîte-un maldăr de pelin și se rostogolea spre baltă.

(Continuare în pag. 10)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Cisma de bronz

(Urmare din pag. 9)

Se naște într-o clipă, sorbul, se zidește amețitor în altele douăzeci și se mistuie într-un minut, cel mult două. Am sărit pe cal și dă-i bătaie spre balta Crucii. Sorbul nărăvaș ostenise, se spărgea în marginea apelor. Și dintre snopi, zăpăcită, buimacă, iese Didina. Plecase să împrumute din sat

Gheorghe ADOC: Mihai Viteazul

un darac de scărmănat lîna și-o furase sorbul. Nu era deloc zăpăcită. Și, să crape fierea-n mine dacă mint, îi crescuseră două luminițe roșii în pomeții obrajilor. I-au rămas acolo nestinse, după cum vedeți.

- Dar ia întrebați-l pe el, zise Didina, cum era? Era galben ca turta de ceară și se clătină să cadă.

- Na, beleaua! făcu Diamant. Cum să nu se clatine!? Într-o chestie din astea poți foarte bine să-ți pierzi mințile.

- Din zborul ăla, eu m-am ales c-un dar. Acolo sus, cînd nu mai știam nimic de mine, am căpătat un dar.

- Care? întrebă Jumară.

Didina se învălui într-un zîmbet misterios.

- Secretul meu. Hai, săltați-vă, plecați, dați-i zor. Secretul vi-l spun diseară. Ilie, tu nu uita s-aduci niște vin din Brănișoara, de l-alde frate-tu. Vin ghiurghiuliu și acrișor. Aduceți vin, băieți, iar eu jupoi doi iepuri de casă și-i bag la cuptor.

Ilie Făgădaru, răscolind cu deștul în zațul cafelei, făcu un zbenghi pe fruntea lui Lică Diamant, și o luă la fugă spre debarcaderul din fundul ogrăzii, unde se legăna în pripon luntrea de optsprezece crivace. Jumară și Diamant porniră încet pe cărare, unul tîrînd motorul bărcii, altul canistra cu carburant. Înainte de-a-l urma, Paul Munteanu se azvîrli cu fundul în adăpătoarea cailor și chiui năvalnic:

- Această zi minunată, fraților... aș cumpăra-o!

"Ce pușlama afurisită, surîse Didina, o fi plătit mult ca să-mi facă farmece!?"

- Domnilor, se amestecă generalul Pătrașcu, și eu am trăit zile care meritau să fie cumpărate. O asemenea zi am trăit-o chiar în cătunul Brănișoara. Într-o văiugă numai cîrlionți de salcie și foșnet de plopi canadieni, e o cabană de vînătoare. Acolo l-am cunoscut eu pe Ilie Făgădău.

- Brănișoara!? mîrîi părintele Ivanov. Un cătun de tîmpiți, nici o scofală de capul lor.

Potîrniche se împotrivi.

- E un cătun pus pe cel mai fălos grind din bălți, un grind în formă de potcoavă, care adăpostește un golf mereu rîvnit de lișițe, călifari, nagîți, gîște. Acolo-și aduce primăria Brăilei, la iernat, ștrandurile ei plutitoare. Dar popa Ivanov păstrează din cătunul ăla numai amintiri botoase! O dată, pe cînd umbla cu botezul, l-a fugărit taurul obștei.

- Patrafirul, ceaprazurile roșii, intui generalul.

- Altă dată, un mort căruia-i citea stîlpii la căpătîi, s-a ridicat din coșciug și-a început să urle: mi-ai furat mînzul, ticălosule, numai bale de cal în barba ta, netrebnicule!

- Afuriștii ăia, se indignă părintele Lucrețiu Ivanov, nu știu și nici nu vor să moară ca toți oamenii. De-o pildă, tatăl lui Ilie Făgădaru, morarul Lușcă Făgădaru, în martie, anul trecut, îl lovește trăsnetul. Și scapă numai cu o mînă sucită. Ieșise la colțul prispei s-asculte gîgîitul cîrdurilor de rațe întorcîndu-se de la Nil. Două luni mai tîrziu, în mai, trăsnetul se prăvălește iar peste el, de data asta îl prinde în gîrliciul pivniței, desfundase butoiul cu vin pelin, îl despică din creștet pînă-n tălpi și-l prăjește, scrum îl face. Dar povestea nu se termină: la trei săptămîni după ce-l băgase în pămînt, trăsnetul îl caută a treia oară, și-i face crucea zob.

Expresia ochilor săi, de obicei foarte schimbătoare, încremeni brusc:

- Pedeapsă cerească. Destule tîrfe din Brăila și-au abandonat copiii de la ei pe treptele bisericilor.

- Generale, zise Potîrniche, tot la cabana de vînătoare te-am cunoscut și noi doi.

- Ti-ti-ti-ta-ta-ta! urlă în pumn Lucrețiu Ivanov.

- Ta-ra-ta-tam! îi răspunse cu voce profundă Potîrniche.

- Ce înseamnă... ce-s mugetele astea!? se buimăci generalul.

- În zare, prin golul ușii, unduia galbenul robust al grînelor; Potîrniche aprindea și stingea, nervos, o brichetă aurită.

- Îmbătrînești, generale, iar te-ai îngrășat nepermis, erai un ăla mărunțel, iute spirt, cu bot de veveriță. Purtai pălărie cu boruri largi, legată c-o fundă pe sub bărbie, pantaloni bufanți, moletiere și te plimbai liniștit printre niște oameni îngropați pînă la gît în pămîntul din poiana cabanei Brănișoara.

- Adevărat, pusese să-i îngroape primul secretar al județenei, Ceampala. Erau din Dobroiești, fuseseră trimiși să colecteze ouă, se îmbătaseră și se bulgăriseră, pentru favorurile a două învățătoare, cu cinci sute de ouă. I-a ținut îngropați, primul, paișpe ore. Iar Ilie Făgădaru, paznicul cabanei și omul de încredere al lui Ceampala, le turna apă în urechi, cu cofa: creșteți, dați lăstari! și rînjea la mine... dar domnilor, numai Timpul are dreptul să rînjească la un general, nu-i așa? Eu le spuneam în șoaptă îngropaților: "nu intrați în panică, nu vă lăsați cuprinși de groază!". Ilie Făgădaru se prefăcea că-i înveselește: uitați-vă la el, zice, a ajuns general fără să cîștige nici un război. Ce pasăre măiastră, Făgădaru ăsta! Ceampala îl socotea piaza lui bună. O pasăre făcută doar dintr-o pereche de aripi, pasăre fără corp, norocul. Eu și Primul făceam pîndă la rațe, ascunși fiecare într-un butoi. Vînătoarea înseamnă întîi de toate pîndă. Creșterea și descreșterea ei. O amețeală glorioasă. Făgădaru ne umplea buzunarele cu mirodenii. "Ca să atrageți fluturii, să nu dați de bănuit vînatului". Ieșeam la mal, găseam supă de pasăre, de tarhon sau de mărar. Și țuică galbenă. Vara, înjgheba acest Făgădaru un cort din folii de plastic și punea să-l plouă, încrucișat, patru aspersoare. Ghicea dorințele Primului cu o clipă înainte de-a lua ele ființă. Seamănă, am înțeles aici, cu taică-su...

- Lușcă Făgădaru, preciză profesorul.

- Este încărcat, ca și taică-su, cu puterea de-a aduna la el fulgerele. Un soi de magnetism despre care nu știm prea multe. Apoi, turna la minciuni! Ciuca mincinoșilor! Sau îi întindea capcane, ha? Generale, zice, vino aici să fii șef peste o colonie de copii pe care-i pregătim să supună Țara. Îi luăm de la orfelinate și-i creștem în ideea de stăpîni...

În ograda lui Radu Forfecaru, copilul ăla smintit continua să se bată cu pumnii în cap și să urle; maică-sa or, poate, o soră mai mare întindea două cămăși spălate pe o tufă de trandafiri; în mod straniu, deasupra curții lui Forfecaru, dar numai acolo, stăruia o pală de fum fără izvor precis.

- Întinde cangea spre o altă zi, generale, ceru Potîrniche.

- Spre care?

- Nu-l lăsa să bîjbîie, mormăi părintele.

- Ziua cînd ai condus defilarea, generale.

- A, nu, surîse generalul, defilarea a condus-o Ilie Făgădaru, eu și Ceampala am primit-o. Uite, și ziua aia ar merita un preț bun. Parc-o văd. Ieșeam de pe baltă, osteniți, eu și Primul, nu împușcasem nimic, în vîlceaua îngustă tremura o părere de amurg, Ilie Făgădaru ia poziție și raportează că șase țărani au venit cu plîngerea că la ei în sat - nu mai țin minte numele satului - a apărut o zonă descurajatoare, o uliță pe care te cuprinde somnul din senin, oricine intră pe ea începe să somnoleze, oamenii se lungesc în șanț și încep să sforăie, caii se trîntesc la pămînt rupînd hamurile și răsturnînd căruțele. Dar mai grav, zice Făgădaru, pentru că garda de corp știe ordinea lucrurilor, e faptul că niște cîini v-au ros pantofii. Lui Ceampala îi îmbobocește nebunia în sînge: momiți javrele cu niște carne, să le-mpușcăm. Făgădaru răspunde că javrele au fost izgonite de țărani cu retevele, s-au împrăștiat. Deci ăia șase țărani...

- Șase țărani, un popă și un profesor, preciză Potîrniche.

- Erați acolo? se miră generalul. Zău, chiar erați la fața locului?

- În carne și oase. Aduși să vă cîntăm la masă.

- Cîntece fără perdea, zîmbi generalul Pătrașcu, cîntece deochiate. Ehe, îi plăceau tare mult Primului, da, se da în vînt după ele Ceampala. Dar n-a mai fost nici o masă - și-mi era o foame, înghițeam cu noduri. Tărășenia cu pantofii, după ghinionul de la vînătoare, l-a scos din minți pe Ceampala. Și i-a cășunat pe țăranii ăia speriați de ulița somnului, a-nceput să-i înjure că-și bat joc de el și s-a pomenit răcnind ca un plutonier: încolonarea, derbedeilor! Apoi: jos încălțările! Apoi lui Făgădaru: scoate din odaia din austru pantofii ăia de tîrfă (avea acolo vreo douăzeci de perechi) și încalță-i cu ei. Ditamai matahala de om, era stăpînit de-o mînie rece, o mînie cu botul pe labe și mare-n fălci; sîrguincioasă mînie! Primesc defilarea, Făgădarule, zice, eu și generalul Pătrașcu primim defilarea. Noi doi am urcat în verandă, iar Făgădaru și cei șase țărani...

- Plus un preot și un profesor, preciză pentru a doua oară Potîrniche.

- Nu v-am reținut figurile, zău. Fapt e că grupa, mînată cu nuiaua de Făgădaru, s-a pornit să bată pasul. Ce cazne pe ei! Pantofii de damă le zburau din picioare, îi adunau, tîrîndu-se de-a bușilea, nuiaua pișca, săreau ca arși, muncindu-se cumplit să păstreze în vîrful labelor căpuțele înguste, chicoteau, înjurau scăzut, rîdeau prostește. Dezmățul puterii, cît nu ia forma năpastei, e suportabil, ca untul rînced...

- Pe sîngele lui Christos, îi zise părintele profesorului, înșfacă-l de guler și aruncă-l în Dunăre. Mi-am rupt două dește în pantofii ăia de curvă și el rîdea să crape.

- Dar părinte, se supără generalul, sînt nevinovat. Nimic nu-mi apasă sufletul. Eu am suferit în rînd cu toți oamenii sărmani. Tatăl meu a fost ultima victimă a lui Stalin, eram lîngă el cînd bestia l-a ucis.

- Adică Stalin i-a făcut de petrecanie cu mîna lui? se miră Potîrniche.

- Mai rău. Cu cisma.

- Blestemată fie cisma rusească de iuft, rosti bubuitor profesorul.

- Acum și-n vecii vecilor, de-a pururi! întări părintele, bătînd, larg, trei cruci.

- Căzuse Stalin și fusese declarat criminal (generalul Pătrașcu, nițel pilit, dădea la iveală leneșa, tărăgănata vorbire bătrînească)... guvernul român se pronunță, în glas cu Moscova: "Jos cu statuia căcănarului de mareșal înălțată la intrarea în Luna București. Sentință dreaptă. Tata, de meserie rupător de asfalt, e cuprins în echipa de demolare. Mă duc cu el. Tînăr ofițer, puhoiul de lume adunată în jur - ce mai, a fost petrecere mare! - mă credea șeful militar al operațiunii. Confuzia, de ce să mint, mă gîdila la inimă. În situații din astea - am asistat și la dărîmarea statuii lui Lenin - poporul prinde scărpinici la limbă; e dat dracului de deștept poporul cînd poliția are ordin să fie de partea lui. *Litinant*, mă strigă o doamnă, taior roz, buchet de violete cu perle de rouă deasupra sînului, partea stîngă, pelerină de ploaie albastră, căptușită cu saten mov-cardinal, ploua, litinant, strîngeți-l întîi de boașe, să scoată limbă de cîine turbat, porcul!... fraților, domnia voastră, rupeți-i junghietura gîtului!... căutați-l de lindini în mustăți!... opriți-vă, să ne pișăm cu toții în creștetul lui!... în gîlca lui, tu-l în Dumnezeu pe mă-sa! Dar tata, de colo: eu îi dau una la gioale. Și - buf! cu tîrnăcopul în botul cismei. Încă o lovitură și cisma se sparge. Domnilor, și un roi, nu! o movilă, o căpiță de viespi forfotind violent se năpustește în capul bătrînului. Într-un ceas era mort... Le zgîndărise, le hîțînase cuibarul.

Tăcere. S-auzea cum picură țuica în vadra de lemn.

- Lucrețiule, rosti profesorul Potîrniche - și se opri, neîndemînatec.

- Te-ascult. Spune. Hai, spune o dată!

- Vreau să-mi spargi cristelnița-n cap.

- Domnule general - părintele Ivanov dădu ceașca pe gît dintr-o azvîrlitură - mă gîndesc dacă nu era mai bine pentru sufletul meu să mă strîngă de gît bucătăreasa de la Seminarul Nifon cînd m-a prins furînd un sac de prune uscate...

Luntrea de optusprezece crivace, dotată cu motor puternic, cumpărat de Făgădaru de la o licitație trucată, înainta în susul Dunării, ținînd linia malului.

Făgădaru, la cîrmă, înșira, cu îngîmfare, povestea locurilor:

- Trestia, de exemplu... Nu se împacă decît cu vulpea și cu șerpii - Apoi flamingii: șuvoaie de zăpezi împletite cu șuvoaie de foc...

Anton Jumară, tolănit pe doi snopi de stuf, se îmbăta cu mirosul de funii ude, pește putred, nămol și catran. Buzele-i groase descleiau, aproape neauzit, un cîntec deșuchiat în care se vorbea despre

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

H. HAINE

Azi încotro?

Azi încotro? Piciorul nătăfleț
M-ar duce spre Germania anume.
Dar capul dă prevăzător din cap
Și rațiunea pare-a spune:

Sigur, războiul gata-i. Tribunalul
E însă - activ, nevoe mare.
Se știe doar c-ai scris pe vremuri
Multe pasibile de împușcare.

Desigur, nu mi-e la-ncemină
Să mäinpușteiun nătărău, prostește.
De orator nu-s bun: nu dau din mînă
N-am mutră de erou, firește.

Picioru-n Anglia voios aș pune
De n-ar fi damfu-acela de cărbune.
Englezii - poate și de la miros -
Mie stomacul mi-l întorc pe dos.

Cîteodată chiar că mă gîndesc
Înspre America să mă corăbiesc.
Unde-n imensul grajd al libertății
Stau ciotcă grangurii egalității.

Mă înspăimîntă însă-orice-aș zice -
O țară unde bea tutun oricare
Și unde fără rege joci popice,
Unde se scuipă fără scuipătoare.

În Rusia, împărăția mare,
Mi-ar conveni o vreme a-mi petrece
Însă sensibil cum sînt la spinare
Mi-ar dăuna, cred, iarna, cnutul rece.

Cu jale-mi îndrept ochii spre tărie,
Spre miile de stele ce sclipesc,
Dar steaua hărăzită numai mie
Sînt incapabil să o dibuiesc.

Și se poate, în labirint de cer,
Tot rătăcește-așa la nimereală,
Așa cum eu demult m-am încîlcit
În prea lumeasca asta aiureală.

În românește de
Marin SORESCU

o călugăriță, un cioban, o cupă de jintiță acră. Lică Diamant își lustruia trompeta, frecînd-o cu patru cozi de verență înșirate pe un fir de galon, iar Paul Munteanu, despuiat pînă la brîu, privea lanul de trifoi de-a lungul căruia pluteau și se căsnea să trimită raza de soare pe care-o captase-n oglinda de buzunar în ochii lui Diamant.

Prin mijlocul fluviului cobora spre misterele mărilor un vapor uriaș - suprastructură de templu, catarge învăluite-n superstiția furtunilor.

- Vladimir Ilici Lenin, citi Jumară numele vasului. Ne-ai paradit viața, tătucule! Ce scrumbie schiloadă ne-ai dat să înghițim! (O schimbă în cîntec): O ghiulea de pîslă din părul lui Ilici noi vom făuri, ura, pletosule-pletos! sictir și n-am cuvinte! Cît mai e, mă Ilie, pînă la Brănișoara? Mi se pare că brănișoara-i un fel de pește, da?

- Un pește de apă dulce, mai gustos decît zlăvoaca.

Verdele suculent al lanului de trifoi scăpărînd de flori viorii răspîndea mireasma fierbinte a unei veri înfrînte de patimi grele - o vară adunată colac pe fericiri păgîne. Țîrîiau în largul ei milioane de greieri; cor suresecitat de jocul Fetei Morgana: "ne pilim - menționăm și pomenim -, slavă Ție, Doamne, cu toți cocoșii de umbră pe care-i naște văzduhul de deasupra Dunării".

Doi bîtlani, păsări biruite de lene, moțăiau stingheri într-o pîrloagă cotropită de iarbă neagră și tufe de măselariță. Un stol de păsări mici iscodea foarte departe în cer, de parc-ar fi vrut să-și ardă aripile.

- Păsările-bob de ploaie, le numi Făgădaru. Caută inima ploilor, să-i dea cep cu pliscurile.

- Făpturi tîmpite! le înjură Paul Munteanu, nu pentru c-ar fi avut ceva cu stolul ăla pierzîndu-se-n tării, ci pentru că Făgădaru nu-l lăsa să se încarce pe cît avea chef cu sunetele Dunării.

- Zi mai bine: făpturi obidite: nu durează decît două săptămîni fără ploaie și fără vînt.

- Ești la fel de tîmpit ca și ele, rosti Paul Munteanu. De altfel, pe-aici, toți sînteți niște căpățîni de crap împuțite.

„I-a sărit capsa; din lene, din nimic altceva, gîndi Jumară, privindu-l de jos în sus, cu curiozitate mijlocie, iar lui Făgădaru, învrăjbește-i drace! începe să-i ia părul foc". În clipa următoare uită de ei, subjugat de apariția tremurîndă a patru stîlpi de argint în golurile zării dinspre Măcin, poate chiar în golurile timpului, avînd în vedere vîrsta acestor munți.

- A cotrobăi după inima ploilor, pe zăpuhul ăsta de moarte, își dezvoltă părerea Paul Munteanu, e ca și cum ai căuta dîre de virtute pe un cur de vădană.

- Poate chiar pe al nevesti-mi, nu? rînji Făgădaru.

Lică Diamant înălță trompeta, zvîrli cîteva note peste drumul vapoarelor, marcat cu balize alb-roșii și strigă, plesnind de încîntare:

- Doamne-Dumnezeule, cît de frumoasă și plină de păcat dulce ai putut s-o zămislești pe Pruna! Sărută zgomotos conul de brad din bronz care împodobea garda trompetei. Îmi scheaună inima ca un cîine de dorul țigăncii, fraților.

Făgădaru, la pupa, se sculă în picioare; elicea sforăia aproape de suprafața apei; în siaj ondulau fantezii mărunte; mai bine spus vreascuri de fantezii. Bucurîndu-se dinainte de necazurile pe care avea să le pricinuiască, stăpînul bărcii de optusprezece crivace grăi, cu un aer de amenințătoare autoritate:

- Aznoapte, unul din noi s-a tăvălit cu nevastă-mea.

Vorbele concentrau nefericire, provocare dar și satisfacție stupidă.

- Oho! zise Paul Munteanu, numa-n cartușul ăsta nu fluierasem astăzi. Unul, ai zis. De ce unul și nu toți trei?

- Chiar așa, aprobă Făgădaru, năucit: de ce unul!? Și se devotă ideii lui Paul Munteanu: da, poate că v-ați tăvălit cu ea toți trei... toți trei.

În ochii ușor asimetrici îndoiala se amesteca, pe rînd, cu spaima, neîncrederea. Obrazul drept îi zvîcnea nervos.

- Căldura dracului, Făgădarule, rîse Diamant, noi crăpăm, ne topim de căldură, iar ție, frate, îți degeră dovleacul: unul sau toți trei? Dac-ai avea nas de copoi ai dibăci repede adevărul. Păcat că n-am luat și toba cu noi!

- De ce? îngăimă Făgădaru.

- Pentru că, în acompaniament de tobă, coarnele cresc și se ramifică îmbelșugat.

- Bagă de seamă, Diamant, se înfurie Făgădaru, treci prea ușor peste vorba: omul roșu, omul dracului.

- Zbîrci! făcu Diamant.

În momentul ăla, luntrea de optusprezece crivace umbla cu botul prin dreptul unui ghiol, mai mult o arie de nuferi albi, în mijlocul căreia, pe o insuliță sprijinită-n sălcii aromate, se-nălța, nu mai mare decît o colibă, o biserică - pereți albi, vitralii clipocind în culori smerite, cuiburi de rîndunici vesele sub streașină îngustă, cruce de tablă povîrnită de porumbei, așteptare de îngeri...

- *Sfînta Treime cu buze de miere*, explică Fgădaru. Cînd a vrut s-o dărîme Primul secretar al județului, Dumnezeu a ascuns-o-n vrăji, în ochi de cal și-n buzunarul unui evreu. Jurați în fața ei că nu v-ați atins nici unul de Didina și vă cred.

- Nu-l amesteca pe Dumnezeu în smintelile bălților Brăilei.

- Așa crezi tu, Anton Jumară? se întunecă Făgădaru. Păi să-ți spun eu a ce miroși tu, Anton Jumară, de cînd te-am chemat în bălțile Brăilei. Miroși...

- Nu-i nevoie s-o spui, îl întrerupse Diamant. Miroase a Didina.

- Toți trei mirosim a Didina, întări Paul Munteanu. Hoțul, măi Făgădarule, miroase totdeauna a ceea ce-a furat.

- Da, spuse Făgădaru, și *Sfînta Treime cu buze de miere* miroase a lișițe, fiindcă lișițele au acoperit-o cu stuf, papură, țipirig, coajă de mesteacăn cînd o căuta Primul, nebun ca nebunii, s-o dărîme.

- Făgădarule, ceru Jumară, împunge-l cu deștul p-ăla care miroase a Didina. Ca s-o spun pe-a dreaptă, eu unul cred că nici tu nu miroși a Didina.

- Făgădaru, știți voi bine, zise Lică Diamant, nu miroase nici a trompet. Nu-i de meserie. V-amintiți ce ne spunea comandantul gărzii, la o țigară? Soldat Diamant Constantin, fruntaș Jumară Anton, caporal Munteanu Paul, voi, frățioare, sînteți trei privighetori din gura raiului, dar ăsta, sergentul Făgădaru Ilie, nu-i decît un flașnetar.

- Minți, țigan nemernic! urlă Făgădaru. Eram cel mai bun,...

- Flașnetar, da, sublinie Paul Munteanu.

- Îți crăp țeasta, Paul Munteanu! răcni Făgădaru.

- Du-te dracului și te uită în oglindă, spuse Anton Jumară. Noi trei avem buzele rotunde, buze în formă de inimă, buze de trompeți, numai ale tale sînt lungi, subțiri, uscate.

Ilie Făgădaru se lăsă încet în scaunul de scînduri de la pupa. Rîcîi cu deștele mari de la picioare și-și scoase mocasinii. Desculț, se simțea puternic.

- Cîntați, privighetori! îi pofti pe cei trei.

Gabriela MANOLE ADOC: Spre aștri

Și pentru că se apropia vasul Vladimir Ilici Lenin: cîntați, soloveichi!

Smuci de șnurul pentru viteză și luntrea de optusprezece crivace se înălță de cinci palme din apă. Siajul se despleti în coadă de păun tremurătoare; o conspirație văratică. În primele clipe, nimeni nu crezu în nimic: curenți încălecîndu-se, bunăvoința fluviului născînd erori. Apoi Anton Jumară (cu toții intrați în fascinația groazei) văzu cum lanuri de floarea soarelui se răstoarnă, hohotind, spre munții Măcin, Paul Munteanu îmbrățișă bisericuța de pe insulă, nuferii albi înăbușindu-i respirația, Lică Diamant trecu în crîngul de păducei și liliac al unei nopți de mai cu mii de privighetori căutînd umerii Prunei. Apoi clopotul de alarmă bătut pe un vas cu suprastructură de templu și catarge învăluite în superstiția furtunilor - "o ghiulea de pîslă din părul lui Ilici noi vom făuri, ura, pletosule-pletos, sictir și n-am cuvinte" - păsări șuvoaie de zăpezi roșii, împletindu-se cu șuvoaie de zăpezi albe și, la sfîrșit, Făgădaru, asigurîndu-i pe Anton Jumară și Paul Munteanu că șuvița albă din părul lui Lică Diamant nu-i pană de porumbel: « este pană de găină, țiganii fură și mănîncă găini moarte »"...

- Cantaragioaica! prescurăreasa! țipa, răgușit, pe gunoaie, copilul lui Radu Forfecaru.

- Urlă, explică profesorul Potîrniche, pentru că nu i-au crescut deștele pe cît ar fi trebuit. Alde Forfecaru sînt hoți de buzunare din tată-n fiu și, ca să-și facă mînă, trebuie să doarmă, în copilărie, cu brațele larg desfăcute și cu cîte-o cărămidă atîrnată-n sfori de fiecare deșt. Ca să li se lungească falangele. Iar bătrîna, atinge-n curînd suta de ani, a uitat, aznoapte, să lege cărămizi de deștele copilului.

- În cazul ăsta, domnilor, aprecie generalul Pătrașcu, băiatul e în dreptul lui...

decembrie 1991

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

3 SHAKESPEARE + 1 JARRY

Una dintre cele mai dificile comedii shakespeareene dobîndeşte prin Liviu Ciulei o montare magistrală, de părelnică simplitate şi suprem rafinament: *Visul unei nopţi de vară*, la Teatrul "Bulandra".

Totul se întîmplă aici prin prezenţa copleşitoare a actorului redat demnităţii sale esenţiale de a fi prin însăşi făptura lui făuritor al iluziei teatrale; în acel loc arzător al scenei, figurat aici simbolic prin pardoseala de un roşu aprins al dragostei şi cunoaşterii cu jocurile, fascinaţia şi pătimirile lor. E măiestrit condusă, în contraste şi complementări, împletirea celor trei acţiuni ale comediei, în acea pădure shakespeareană, loc al imaginaţiei libere, al magiei duhurilor slobode, puse pe şotii pe seama muritorilor. Mai întîi e povestea îndrăgostiţilor lumeşti, atenieni de rînd sau puternicii cetăţii, după spusa poetului, foarte englezi de altfel, pe care albul veşmîntului îi desemnează în puritatea deplină a simţămintelor, ei trăind doar prin şi pentru iubire. Pe buzele lor, mlădierea bogată în imagini a versului dobîndeşte aleasă nobleţe, fie că rosteşte patima, fie setea de a şti. Făpturile fantastice ale nopţii se strîng în jurul cuplului Oberon - Titania. În rolul zînei, Mariana Buruiană dă glasului ei o stranie şi dureroasă frumuseţe, în văpaie a trupului pe cînd rosteşte splendidul monolog al firii ieşite din matcă. Slujiţi sînt de un Puc nebunatic ce-şi găseşte în Anca Sigartău năstruşnică şi ageră întrupare. Şi, în fine, meşteşugarii-actori meniţi să scoată la lumină iluzia teatrală, cu comicul lor apăsat de farsă populară, excelent închipuit de Victor Rebengiuc în Bottom: o chintesenţă a limitării omeneşti, orgolioasă de a fi în imediat, materie cu duh mărunt şi prozaic, în veşnică hiperbolă a hazului.

* *

Îndrăzneala lui Andrei Şerban în *Noaptea regilor*, la Naţionalul bucureştean, stă în a pleda pentru Shakespeare drept cel mai mare poet al lumii cu argumente prin şi pentru teatru. Spectacolul său acoperă întreaga anvergură a versului shakespearean, de la meditaţia existenţială rostită în ales ecou eminescian de Ovidiu Iuliu Moldovan (Orsino) înspre năvalnica expresie a pasiunii prin Maia Morgenstern (Viola), pe muchea de cuţit între hohotul de rîs ori de plîns, în zîmbetul ambiguu al Bufonului (Claudiu Bleonţ), dar şi în savuroasa desfăşurare a comicului deopotrivă în cuvînt şi trup, la Malvolio (Gheorghe Dinică).

În viziunea măiestrită a lui Andrei Şerban, s-au împletit armonic furtuna şi muzica, iubirea şi nebunia, ca teme şi imagini obsedante ale lumii lui Shakespeare. Spectacolul, pornit într-o poetică Ilirie, străjuită de coloane, se proiectează pe marea ce-şi va chema din nou spre nemărginire fiinţele din ea iscate, la capătul poveştii lor de dragoste şi joc al amăgirilor. Ea conferă întregului un principiu dinamic, în veşnic flux şi reflux. Dar s-a presimţit pretutindeni, dincolo de vitalitatea, atît de omenească în zbuciumul ei, a personajelor, o nelinişte a devenirii, o primejdie a trecerii înspre necunoscut, dînd stranie frumuseţe acestei închipuiri şi înfăţişări.

L-a pîndit însă şi ispita de a vorbi în imediat, despre clipa de-acum. Au pătruns aici, în efect de contrast, cortina muzicală a actualităţilor micului ecran românesc, tocmai pe cînd se vorbea despre nebunia universală, reclama modernă de bar şi iar din helicopter cobora Ducele străjuit de vajnici poliţişti. S-a ţesut, între lumea îndrăgostiţilor şi bufonilor lui Shakespeare şi condiţia noastră de spectatori, o vastă reţea de corespondenţe ce i-a uimit pe unii, amuzat pe ceilalţi, i-a nemulţumit pe cîţiva, i-a iritat pe criticii de teatru şi pe alţii. Provocator, Andrei Şerban, ne-a amintit că *hic et nunc* al scenei rămîne valabil chiar sub semnătura lui Shakespeare.

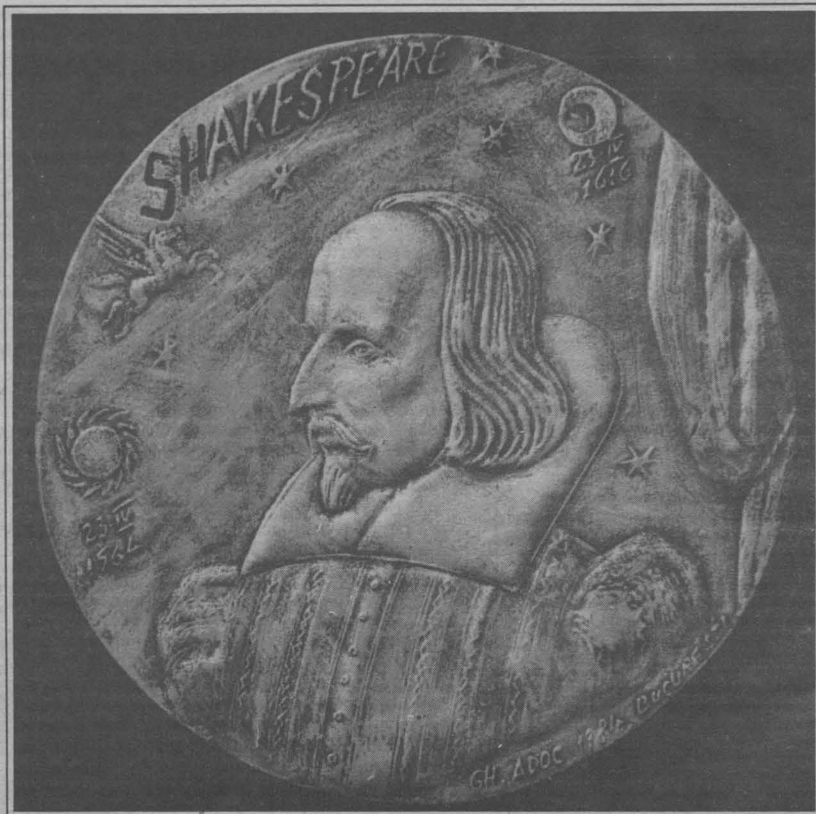
* *

Ubu - Macbeth în viziunea lui Silviu Purcărete la Naţionalul craiovean se petrece într-o ţară de pretutindeni şi de nicăieri, acum şi oricînd. Doi solişti în ţinută de gală, coborîţi parcă nu demult de pe ecranele televizoarelor noastre, intonează epopeea eroică a cuplului magistral. Scena se deschide apoi într-o lume de coşmar nebun şi crud, a poftelor elementare şi tiranice, a luptei pentru putere semănată cu crime, a războaielor crîncene unde Ţarul învinge şi un penibil erou pitigăiat e chemat să reia totul de la început. Şi pe parcurs "Marele mecanism" al istoriei mereu aceeaşi cheamă, în parodia shakespeareană închipuită de Jarry, însăşi piesa *Macbeth* într-o stranie dedublare. Remarcabilă, conjugarea celor două texte şi înfăţişări. *Macbeth* apare mai întîi în antract, bîntuind cu personajele sale dedalicele culoare ale teatrului - ai zice că Naţionalul bucureştean a fost conceput labirintic în acest ţel. Apoi, apare pe scena însăşi, într-un "teatru în teatru" după model hamletian, cînd eroii lui Jarry asistă la urzeala criminală a cuplului shakespearean şi se recunosc în ea. Vrăjitoarele feroce şi groteşti slujesc drept trăsătură de unire pînă ce textele devin interşarjabile. Buzele lui Ubu regăsesc replica lui Macbeth, atît le sînt asemenea destinele în mersul inexorabil al tragicului spre parodie, cînd moartea însăşi e doar o farsă a descăpăţînării. Dramaticul îşi sporeşte astfel puterea în întîlnirea celor două capodopere. Suprem inspirat ritmul de coşmar al spectcolului pe uriaşa scenă aproape goală, în scenografia vizionară a lui Silviu Purcărete. Spaţiul e dominat în veşnică mişcare prin doar cîteva elemente de mare plasticitate: schelele mobile închipuie rînd pe rînd, cu verticalitatea lor, palatul, colina, eşafodul, unde mărunta omenire se caţără aprig spre înălţimi, mesele alergătoare cu jalnicele lor festine spintecă mulţimea furnicînd absurd. Clipă de rară poezie, mătasea unduitoare a zăpezii, chemare a nesfîrşirii. Totul se întîmplă hiperbolic, cum o arată uriaşa secure purtată mereu de *Macbeth*.

Cuplul protagoniştilor s-a impus prin prezenţă scenică superlativă. Ilie Gheorghe, pe care ni-l amintim din memorabile roluri Caragiale, a creat un Ubu de mare rezonanţă simbolică: deopotrivă infantil şi degenerat, elementar în pofte şi subtil în cruzimi, cu unduiri caline ale glasului şi amplă balansare a pîntecului ce-l reprezintă esenţial. Madam Ubu, jucată în travesti de Valer Dellakeza, a avut verb incisiv şi graţie deşuchiată în mişcare. În ecou, Macbeth şi Lady Macbeth, prin Tudor Gheorghe şi respectiv Leni Pinţea Homeag, au reînălţat plastic grotescul în mit.

Re-shakespearizînd pe Jarry, amplificîndu-i deopotrivă valenţele absurde şi cele tragice, printr-o situare într-o eternă contemporaneitate, Silviu Purcărete a creat un spectacol ce şi-a dobîndit magistral laurii în repezentare internaţională la Edinburg şi pe scena festivalului bucureştean.

Maria Vodă CĂPUŞAN

Gheorghe ADOC: Shakespeare

MUZICA

50% stupoare

După decenii de cantonare în aceleaşi şi-aceleaşi titluri ale repertoriului universal, unele prezente fără întrerupere pe afiş, altele abandonate o vreme şi apoi reluate - aidoma sau într-o (relativ) nouă montare -, iată că Opera Română din Bucureşti s-a hotărît să spargă gheaţa cu *Elixirul dragostei*. Într-adevăr, această capodoperă a lui Gaetano Donizetti, prezentată în România pentru prima dată în 1843 (deci destul de curînd după premiera ei absolută de la Milano, din 1832), n-a fost jucată niciodată pînă acum *de trupa* şi *pe scena* teatrului liric din Capitală. (*Trupa* a jucat-o însă, în montarea realizată de regretatul regizor Vasile Calomfirescu pentru turneul întreprins în Germania, în primăvara anului trecut; şi nu-i exclus ca şi *scena* s-o fi găzduit cîndva, în interpretarea vreunei alte trupe, aflate în turneu la Bucureşti - chiar dacă, din păcate, excelentele versiuni regizorale create în 1989 de Emil Strugaru la Opera Română din Cluj şi în 1990 de Cristian Mihăilescu la Teatrul Muzical din Braşov n-au putut fi văzute încă aici.)

La titluri noi, oameni noi - îşi va fi spus Mihai Brediceanu (pe atunci directorul Operei Române), cînd a decis să încredinţeze partitura unor debutanţi: Camil Marinescu (conducerea muzicală) şi Ştefan Neagrău (regia). Şi n-a greşit... decît pe jumătate ! Căci dacă - în pofida unor accidente cum ar fi chixurile fagotului (parcă făcîndu-i în ciudă dirijorului, care predă la Academia de Muzică tocmai acest instrument !), sau decalajele provocate de viteza pe alocuri exagerată a mişcării, sau sufocarea vocilor de către intensităţile excesive ale instrumentelor în finalurile de ansambluri, sau rătăcirea prin stratosferă a tenorului în cadenţa primei sale arii (de aşa manieră încît cu chiu - cu vai a mai reuşit în cele din urmă să aterizeze la punctul fix unde îl aştepta orchestra !) - jumătatea sonoră a spectacolului s-a dovedit a fi *remarcabilă* pînă şi în condiţiile de trac proprii premierei, în schimb cealaltă jumătate, cea vizuală, este şi va rămîne cu siguranţă *execrabilă* chiar şi în situaţia de rodaj încheiat. Marcată de absolut toate tarele convenţionalismului desuet al genului (artificiozitatea relaţiilor dintre personaje ce au reacţii lipsite de naturaleţe; neconcordanţele dintre starea exprimată în cînt şi exteriorizarea ei prin mimică, atitudine, gest, mişcare; incapacitatea asamblării logice în discursul scenic a soliştilor, balerinilor şi coriştilor - cei din urmă fiind puşi sistematic să se legene ca nişte austrieci băutori de bere, deîndată ce aud măsura de trei timpi), regia are o singură "îndrăzneală" care, ea singură, depăşeşte catastrofal toate aceste defecte laolaltă: aceea de a atribui "răilor" din comedia imaginată pe la 1830 de libretistul Felice Romani identităţi ce-i plasează cu un veac şi ceva mai tîrziu. Anacronism ce ar putea fi benefic pentru filonul umoristic al libretului, dacă ar fi exploatat în chip inteligent - ceea ce nu e cazul. Groaznic e însă că, în cea mai solidă concepţie ceauşistă, Dulcamara devine astfel din şarlatanul simpatic pe care-l ştiam un afacerist veros (evident, american !), ce adoarme cu whisky conştiinţa bieţilor băştinaşi italieni, iar Belcore nu mai este descendentul amuzantului soldat fanfaron din commedia dell'arte, ci un nazist periculos, ce recrutează cadre pentru un soi de Gestapo ! Că nici una dintre aceste ipostaze nu rezistă cituşi de puţin în contextul acţiunii aproape că nu mai are importanţă, pe lîngă faptul că sîntem siliţi să constatăm cu oroare în ce hal a fost deformată de ideologia comunistă personalitatea unui artist încă atît de tînăr (Ştefan Neagrău trebuie să aibă în jur de 38 de ani, din moment ce a absolvit IATC-ul în 1981) şi cu o experienţă atît de diversă (a lucrat mai întîi în cinematografie, apoi la circ, iar din toamna lui 1990 este asistent de regie la Opera Română şi student la clasa de regie a Academiei de Muzică). Probabil aflată în dezacord cu "viziunea" regizorală, talentata scenografă Viorica Petrovici reuşeşte aici cel mai urît şi mai nefuncţional decor din cîte mi-a fost dat să văd vreodată; o absurdă plantaţie extrem de stufoasă cu oribile arcade de mucava, cîţiva copaci la fel de penibili, în fundal un bot de maşină nemţească din al doilea război mondial, iar în prim-plan o bancă proaspăt geluită, împrumutată parcă din altă piesă (eventual, de Leonid Zorin !). În comparaţie cu toate astea, costumele Adrianei Urmuzescu au marele merit de a fi doar anoste; ca şi coregrafia care nu se înscrie în nici un caz printre marile succese ale Alexei Mezincescu...

Un sfat, deci, pentru virtualii specatori: deîndată ce s-a ridicat cortina, închideţi ochii strîns de tot şi ţineţi-i bine aşa pînă la sfîrşit ! Veţi putea savura astfel superba muzică a lui Donizetti, într-o interpretare caracterizată prin autenticitate stilistică, bun gust şi chiar rafinament, la care concură cu profesionalism, în frunte cu dirijorul Camil Marinescu, echipa solistică (Simina Ivan, Ionel Voineag, Dorin Mara, Nicolae Urdăreanu şi Daniela Vlădescu), corul (pregătit de Stelian Olariu) şi orchestra (în vădit progres).

Luminiţa VARTOLOMEI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

EGOLATRIE

Mă miram, în liceul confesional pe care l-am urmat cînd cineva îmi semnala existenţa unor rivalităţi şi invidii - pînă şi pe tărîmul spiritualului - între prelaţi. Logic era ca reverendissimii şi clerissimii să se bucure fiecare de roadele ostenelilor oricăruia dintre ceilalţi *ad majorem Dei gloriam.* Azi nu mai e nici un dubiu că pizma e un implicat de natură antică al omenescului. Umilit că jertfa lui nu a fost primită, ca a fratelui său, Cain îl ucide pe Abel. Nu suportăm ascendentul nimănui. Cine e mai bun decît mine să piară!

Teritoriul declanşărilor paroxistice în sensul acesta, e, desigur, politicul. La începutul anului trecut mă mai întrebam, cu naivitate ce îi determina pe atîţia să întemeieze noi partide, de vreme ce manifestele pe care le afişau nu aduceau nimic nou. Reformulau sau copiau idei deja lansate. Abia cu timpul am realizat pe deplin deşi cunoşteam, din citite, competiţiile politicianiste de altădată că ideile şi "convingerile" nu au, pentru mai toţi aceia ce le lansează, altă valoare decît a hîrtiilor monedă în timpul de inflaţie. Singura lor preocupare sinceră este acapararea puterii şi, dacă n-o obţin, încearcă s-o doboare, chiar dacă ea aplică un program prin care sînt înfăptuite propriile lor "idealuri". S-a văzut asta, şi se vede mereu de aproape doi ani. E un fapt obiectiv că totul merge greu,în ţară, în unele privinţe, exasperant de greu. De ce ? Din cauza proastei guvernări ! - răspund în cor opozanţii de toate culorile. Posibil să fie acesta adevărul, parţial sau integral. Nu revine însă oare şi opoziţiei inflexibile măcar o parte din culpă? Nici unul dintre principiile directoare ale actualei puteri nu e negat de opoziţia democratică. O componentă a opoziţiei radicale acuza chiar guvernul, pînă de curînd, cînd a devenit rezonabilă, că i-a "furat programul". Atunci ?! Principiile fiind comune, era normal ca partidele democratice de opoziţie să adopte faţă de partidul de guvernămînt poziţia criticii constructive. Să denunţe inconsecvenţele executivului, să nu-i ierte nici o deviere, nici o abdicare de la principiile enunţate dar să-l sprijine în eforturile de avansare către ţelul comun. Nici simulacru de aşa ceva ! Grupările radicale ale dreptei de aparenţă democratică au răspuns tuturor acţiunilor guvernamentale în direcţia consolidării democraţiei şi înfăptuirii reformei, prin incitare la greve, prin mitinguri şi demonstraţii cu caracter destabilizator, prin dezinformarea străinătăţii asupra realităţilor de la noi, prin încurajarea acţiunilor subversive, antistatale, antinaţionale, prin demersuri de toate soiurile menite să provoace anarhie, haos, dezorientare, panică, isterie. Mai bine să se prăbuşească totul, să fie ruptă ţara în bucăţi, să piară naţiunea decît să fie salvată România de altcineva decît de domniile lor ! - numai domniile lor !

Analoagă e situaţia în cultură. O mînă de intelectuali, ce-i drept autentici, consideră cultura proprietate personală, şi nu vor s-o împartă cu nimeni. Lor li se cuvine totul, ei sînt alfa şi omega, nimeni nu are voie să-i conteste sau să gîndească altfel decît ei. Ne găsim, la propriu, în teritoriul philippidian din *Tainicul ţel.* De pe socluri pe care şi le-au înălţat ei înşişi, aceşti "maeştri ai culturii" (cum ar spune Gorki) lansează întruna "ocări şi răcnete de ură" spre centrul puterii statale, şi "peste toată această hărmălaie", se distinge clar "o singură vorbă": "Eu! Eu! Eu! Eu!" la această vocabulă se reduce, într-adevăr, "ideologia" realmente profesată de cei porniţi ca odinioară Rimbaud, însă nu cu candoarea lui, să "schimbe viaţa". O spun pe bază de cunoaştere nemijlocită. Ţineam cîndva mult de tot la unul dintre intelectualii oportunişti cei mai în vogă astăzi. Reciprocitatea exista şi ea, vădit, pînă la un punct. Respectivul îmi destăinuia totul, sau aproape. Ce a început, de la un timp, să mă contrarieze la el era modul de a reacţiona la apariţia unor semne de înăsprire a vigilenţei din partea organelor de îndrumare ideologică. În loc să se sperie se amuza. Era acesta un mod de a juca teatru, de a brava, dar pînă la urmă, "s-a dovedit profitabil. Intrînd (după suportarea unor inevitabile şicane) în graţiile unora dintre mărimi, inclusiv dintre acelea ce dirijau cultura, amicul îşi putea permite călcări alături de "linie": netolerate altora. Cu timpul "linia" însăşi a căpătat o supleţe care nu a mai putut fi anulată, cînd s-a încercat. Mă refer însă la timpul cînd linia era dură. Şi atunci şi după aceea amicul rîvnea libertatea de expresie pentru el însuşi şi pentru suporterii săi. De alţii îi păsa mai puţin. Nu un climat general de libertate voia, aceasta presupunea înlocuirea bazei sociale şi riscul angajării în această direcţie nu-i surîdea; voia doar ca el să poată scrie orice: un "orice" care nu ameninţa ordinea existentă, însă lui îi crea aură de "rezistent". Libertatea altora în a-l nega n-o avea în nici un caz în vedere. Ar fi cerut (cum o face azi) suprimarea gazetelor în care ar fi fost atacat. Vorba fabulistului: democraţie, "dar nu pentru căţei".

Cam acesta era conceptul de democraţie, de libertate şi în înţelegerea întocmitorilor de emisiuni culturale la "Europa liberă". Pe undele acestui post de radio erau elogiaţi în permanenţă doar cîţiva scriitori, mereu aceiaşi. Ceilalţi nu contau, orice ar fi scris, în cel mai bun caz, erau menţionaţi, unii din an în paşte. Adevărat este că şi partea cealaltă îşi avea "oamenii ei". Lungă vreme, Uniunea Scriitorilor a fost, în realitate, cum s-a spus, doar întru totul fidelă, şi mai mult decît fidelă, ortodoxiei de partid. De prin deceniul al optulea a ajuns să fie altora, care o deţin şi astăzi. Niciodată nu a fost a tuturor. În învăţămînt au fost cu consecvenţă promovaţi în funcţii politice şi administrative inşi "siguri" sau adaptabili. De ambele părţi a "democraţiei" şi a "comunismului" (pun ghilimele, pentru că lucrurile n-au stat atît de simplu) au fost promovate nu atît principii cît persoane. Nu criterii au funcţionat, ci considerente de ordin personal. Fatal ! Moravurile nu s-au schimbat de la Caragiale încoace atît de mult încît să fi devenit inactuală judecata sa de actualitate din 1907 potrivit căreia, în "lumea bună" românească toţi îşi petreceau timpul "vorbind de ... persoane; aplaudînd sau condamnînd persoane; expulzînd sau decorînd.. persoane; exaltînd sau calomniind... persoane... Persoane şi iar persoane..." Persoane au monopolizat (indiferent de calitatea, poziţia şi comportamentele lor sub defunctul regim) instituţiile de cultură şi periodicele lor după revoluţie. Persoane beneficiază de călătorii în străinătate şi alte avantaje (cîte pot exista), de distincţii şi promovări. Persoane sînt avute în vedere, de fapt, cînd se afirmă (de către doritorii de funcţii) că încă n-au dispărut structurile comuniste.

Oricît de aceiaşi am fi rămas însă după răsturnarea de acum doi ani, şansele fiecăruia de a rezista în permanentul "bellum contra omnes" sînt astăzi altele decît înainte. Nu mai depinzi vital de o instituţie, ca odinioară ţăranul iobag de un anume stăpîn. Se poate scrie orice, numai publicaţii să existe. Şi există, cu toate greutăţile de apariţie. Dar există şi mai multe, cu timpul. Revistele literare accesibile azi doar unora se vor depolitiza şi defanatiza, într-o bună zi. Au să ia fiinţă noi periodice. Lumea turmentată de iluzii se va dezmetici şi nu se va înghesui să se încline la cei ce strigă mai tare: "Eu! Eu! Eu! Eu!" de pe socluri pe care singuri şi le-au ridicat. ❑

DEBUT

Porţi

drumuri
îmi caută paşii risipiţi printre geometrii
îmi caută crucea de pe care am coborît,
acum o viaţă,
în oceanele de extaz, patimă şi sînge
ce scaldă sfera

porţi, singuratice semne pictate

poarta ce mi-ai închis-o, născîndu-te

nevoia unui înger pe care să-l batjocoresc,
dovedindu-i că nu există;
nevoia unei prăbuşiri de nori
peste somnul alb al femeii iubite.
nevoia pumnalului potrivit
prin care să închid, în mine,
o poartă

nevoia unei treceri prin mine
spre lumea ceţurilor
îngheţate

Cotidiană

serile de mai au ieşit pe stradă,
dansînd,
flori albe ţin în mînă
şi cîntă

la ultimul etaj profesorul
atîrnă sfios, de lustră,
(banal protest)
vis-à-vis se prepară o interesantă mîncare cu ceapă,
tu, ca de obicei, nu exişti,
ferestre absurde
sînt pline de lumină,
tu, ca de obicei, îmi lipseşti,
obiecte folositoare îmi răstignesc
o speranţă.
afară e verde
ca un tapet rupt pe un zid
vechi, chinezesc

păşeşti pe un pod de soare,
de unde vii?, de ce?, ce cauţi la mine?,
mai vino...
mai vino...

Tramvaiele, spulberînd craniile albe
ale străzilor
goale, pustii, stranii

Marius IANCU

Gabriela MANOLE ADOC: "Brînduşa"

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Un suveran mitic: CONSTANTIN NOICA

Este un om căruia nu i s-a acordat nici o demnitate oficială cît timp a trăit. Şi poate că, pentru el, a fost mai bine. Se dispensase, prin asta, de orice obligaţie, şi îşi menaja, astfel, dacă nu independenţa fizică, în orice caz, pe cea spirituală. N-a fost nici la Universitate, nici academician, nici mai mare în Uniunea Scriitorilor, şi nici cu vreun titlu deosebit în filosofie. Şi totuşi, şi-a creat el însuşi o demnitate - nu ştiu cum să spun - o demnitate rituală sau sacrosantă mai înaltă decît toate celelalte la un loc.

Este poate al cincilea sau al şaselea suveran mitic din înaltul munţilor noştri, după Orfeu, după Zamolxis, după Daniil Sihastrul, după simbolicul Inorog al lui Cantemir. Desigur că există şi alţii, a căror faimă şi chiar existenţă n-au ajuns pînă la cunoştinţa noastră. În orice caz, de la acest post de comandă, fixat pe un loc foarte ridicat, asemenea unui înalt tren cosmic, el a condus o parte însemnată din spiritualitatea românească. Unul din mijloacele sale de a capta, îndeosebi tineri pe care ştia să şi-i facă devotaţi trup şi suflet era aceea de-a se situa invariabil pe o poziţie de superioritate calmă dar neclintit autoritară faţă de interlocutor, fie că-l evita fie că-l lăuda. Se vede însă că elogiile veneau de sus, de la el. Şi omul dispunea de o perfectă acoperire a culturii şi intelectului, fără de care comportamentul său dominator ar fi putut să devină supărător, dacă nu chiar penibil.

Mai mult însă decît structura sa naturală, care-i dicta acel comportament, se afirma într-însul o dobîndită natură filosofică. El lucra astfel, foarte sistematic, mai întîi gîndea, întorcînd o problemă pe toate feţele ei, şi apoi se exprima cu linişte, dar cu o intrinsecă pasionalitate. În această privinţă nu era deloc lipsit de ceea ce noi numim, în general,"orgoliu filosofic". Ştia adică, să dispreţuiască, şi nu-şi menaja această forţă. Acest dispreţ, din păcate, îi era uneori cu totul deplasat. Astfel în faţa unor fenomene mai puţin obişnuite, totuşi explicabile şi adînc semnificative care i se relatau, el nu renunţa la o atitudine de dispreţ şi de minimalizare, ceea ce l-a făcut odată pe Al. Paleologu să-i spună: "Măi Dinule, ăi fi tu genial, dar să ştii că eşti şi prost."

În ciuda unor asemenea ieşiri, nu putem să nu apreciem în cel mai înalt grad efectiva sa capacitate de aplicare serioasă şi răbdătoare la ideea unor întîmplătoare date experimentale. A avut, însă, şi îndrăzneala intelectuală: s-a încruntat. Această îndrăzneală se află vizibil susţinută la un om atît de complex, pe un fond de neconcesivă încăpăţînare.

Aşa numai ne explicăm că, la vîrsta doar de 25 de ani publică, cu textul original alăturat, traducerea din latină a lucrării lui Descartes *Regulae ad directionem ingenii* . Această traducere se află precedată de o erudită şi matură prefaţă, în care tînărul filozof român polemizează cu cunoscuţi savanţi din Occident. Nu mai vorbim de lucrările sale prea cunoscute, cum ar fi *Rostirea românească*. Aş dori să amintesc de alte lucrări de erudiţie, mai puţin populare la noi, dar de o incontestabilă şi surprinzătoare competenţă din partea lui. A cercetat asiduu la noi la Academie, manuscrisele în limba greacă ale lui Teofil Corydaleu (1574-1646), ultimul mare aristotelician de limbă greacă, filosof cu o adîncă influenţă în special în sud-estul european. Împreună cu textul grec original, ambele traduceri ale acestor manuscrise, şi *Introducerea la logică* şi *Comentarii la metafizică*, traduse în limba franceză de Constantin Noica, au apărut la Bucureşti în anii 1970 şi 1972, precedate amîndouă de savantele lui introduceri. Au mai contribuit aici cu studii şi unii actuali erudiţi greci. Se pare că academicianul grec din Atena Evanghelos Moutsopoulis, în urma acestor apariţii s-a declarat cu tărie a fi un discipol al lui Constantin Noica. Pe lîngă ce ştim Renaşterii italiene care îi cultiva pe Platon, precum şi pe filosofii neoplatonici, cu o atenţie specială asupra lui Plotin, Pietro Pomponazii, păstrase la Padova aristotalismul, însă nu în sensul lui Toma de Aquino, ci al filosofului arab Ibn Roşd (Averroes). Urmaşii la catedră ai lui Pomponazii îi dezvoltau acea direcţie, ultimul dintre ei fiind Teofil Corydaleu. Constantin Noica îi traduce textul grecesc, în franţuzeşte, precedîndu-l cu cîte o introducere atît la logică cît şi la metafizică. Probabil că tocmai asemenea lucrări pe care le putea bine controla, l-au decis pe academicianul filosof neogrec să se considere discipolul lui Constantin Noica.

Toate aceste lucrări arată că filosoful român şi acum debuta încă. Din tot ce am spus pînă acum aş dori să reţin marea sa răbdare, ambiţie şi putere de acumulare a cunoştinţelor. Spre deosebire de mulţi tineri ai noştri din toate timpurile, care-şi pierdeau calmul şi răbdarea în timp ce se formau în cultură prin informaţii şi aplicări, ieşind incomplet pregătiţi pe arena creaţiei culturale, Constantin Noica, numai după ce s-a simţit solid şi integral pregătit, a făcut acest pas. De aici a provenit şi siguranţa lui. Cînd a ieşit să publice, şi, în general, să se manifeste în cultura românească, el îşi însuşise perfect latina şi greaca, filosofia antică şi cea modernă, plus doi ani de matematici la facultatea respectivă. Cu asta n-a fost însă complet mulţumit şi a continuat să se cultive.

Şi totuşi, aş mai avea ceva să-i reproşez: dorind cu ardoare să fie consecvent cu o atitudine a sa, formulată de la început, n-a putut fi totdeauna de bună credinţă în faţa unui fenomen neprevăzut în măsură să-i nege fizionomia intelectuală prin care s-a făcut cunoscut. Să dau un exemplu: americanii înşişi recunoşteau că noi sîntem promotorii ideii despre un "muzeu al satului", şi totodată, şi primii realizatori ai lui. Ei, americanii, abia peste trei decenii au realizat aşa ceva. Faptul este explicabil, deoarece, la noi viaţa rurală s-a văzut infinit mai dezvoltată, în sensul tradiţiilor şi obiceiurilor, decît în America. Harry Brauner, specializat în realizări folclorice, care era de faţă, a şi exclamat chiar: "Ăştia au vrut să vîndă castraveţi la grădinari!" Dinu Noica a rămas, însă mut la concluziile acelor oameni cu mult mai competenţi decît el în subiectul acelei discuţii.

Un alt exemplu, de astă dată scris în "România literară": "Fără nici o urmă de entuziasm protocronist". Acestea sînt cuvintele lui Camil Petrescu, adăuga Noica, încă din 1930 a relevat pentru prima dată în lume, idei care astăzi, după 1980 au ajuns circulante. Departe de a nu manifesta entuziasm în urma unei asemenea constatări, el utilizează cuvinte exaltate, ca "extraordinar", pe care protocroniştii nu le-au pronunţat niciodată. Desigur că a dorit să-şi păstreze consecvenţa cu iniţiala sa atitudine antiprotocronistă. Este, însă foarte greu să păstrezi ceva fără a pierde altceva.

Omul acesta a fost plin de lumini şi de umbre. Una din marile sale calităţi, pe care nu se poate să n-o consemnez, a fost că, plecînd de atîtea ori în străinătate, unde avea prieteni, şi unde s-a luptat pentru cultura românească - printre altele, pentru traducerea filosofiei lui Blaga - s-a întors totdeauna înapoi în ţară, fără intenţia de a o părăsi vreodată, cu toate solicitările ademenitoare, pe care am auzit că le-a avut.

Cu Dinu Noica am întreţinut, în vremea studenţiei noastre, relaţii extrem de protocolare şi de urbane. În momentele sale libere făcea oficiu de bibliotecar la seminarul de Enciclopedia Filosofiei. De cîte ori treceam pe acolo ca să-i solicit vreo carte ce-mi trebuia, el mă servea cu mare amabilitate. Mai tîrziu, după aceea, se căsătorise cu prima sa soţie, o fată din familia Wendy. L-am întîlnit întîmplător pe stradă, şi l-am felicitat, întrebîndu-l totuşi dacă nu i-a fost greu să împace decalajul între două mentalităţi, atît de opuse, cum se arată a fi cea română şi cea engleză. "A, nu - mi-a răspuns - am devenit un perfect anglo-saxon". Începuse chiar să semene cu un actor de cinema englez - nu-i mai ţin minte numele - pe care l-am văzut şi l-am admirat într-un superb film englezesc, *Bărbaţii nu sînt zei*. L-am mai întîlnit odată în casă la filozoful Anton Dumitriu, unde m-a dus Bob Bulgaru. Acolo era sindrofie mare. Pe lîngă Noica se mai afla acolo N.Bagdasar, Petru Manoliu, Oscar Lemnaru şi alţi cîţiva. Am fost serviţi cu o excelentă şampanie franţuzească şi cu o polemică vie între Noica şi Lemnaru, care-l ataca neîndurat.

Cu adevărat, însă,m-am apropiat de el mai tîrziu, cînd Dinu Noica avea domiciliul la Cîmpul. Acolo am început să ne tutuim, şi să ne spunem pe numele mic. Cu acest prilej am cunoscut mai multă lume, pe Al.Paleologu, pe doamna Adriana Tzigara Samurcaş, fiica baronului Pruncu din Cernăuţi, o fină poetă de limbă germană, pe două surori în vîrstă, rusoaice albe, şi pe alţii, care se adunau seara la el. Prin nişte prieteni comuni, soţii Negulescu, am întreţinut prietenia cu el mai departe la Bucureşti, după ani de zile. Aici ne vedeam mai des, fie la familia Negulescu, fie la mine acasă, unde soţia mea, foarte primitoare, dase dispoziţia să i se pregătească o mămăligă monumentală, comandată de el, extrem de bine asortată cu ingrediente necesare şi servită caldă. A fost şi el foarte mulţumit de masa "coniţei Angela", cum îi spunea el soţiei mele. Vremea a trecut. L-am mai întîlnit la masă la filosoful Tănase, fiind acolo şi Uscăţeanu.

Într-un tîrziu am aflat de moartea lui neaşteptată la Păltiniş. Mi se pare că, sărmanul, nu mai avea organismul în regulă, şi cred că era încercat şi de ameţeală. Era, încă în pat, şi pe jos a

Gabriela MANOLE ADOC: Maternitate

zărit un şoarece. Cunosc iritarea care te cuprinde la vederea unor apariţii nepoftite. Mi se pare că i se trimiseseră nişte provizii, pe care le ţinea la el în cameră, atrăgînd şi aceste animale respingătoare. S-a sculat atunci prea repede din pat şi dîndu-se jos, nu ştiu dacă a ameţit sau s-a împiedicat de ceva, fiindcă a avut o moarte aproape subită.

Mi-a părut foarte rău, fiindcă aş fi dorit să-l mai văd. M-am gîndit la faptul că un nenorocit de şoarece - acel ridiculus mus al lui Horaţiu, poate prin apariţia lui, să antreneze moartea totuşi a unui om de geniu. Anton Dumitriu, Paul Anghel şi cu mine, toţi trei pe o pagină din Luceafărul l-am evocat imediat. Acum, după moarte, i-au venit şi onorurile din partea oamenilor, de care el, ultimul mit din munţii noştri, nu mai avea nevoie. Slujit şi elogiat la înmormîntare de mitropolitul Ardealului, a fost apoi ales membru al Academiei *post mortem* în timp ce o stradă din Sibiu poartă numele lui. Cunosc multe cazuri, dispuse probabil de Providenţă, fiindcă altfel nu s-ar întîmpla, ca unii descendenţi de o impecabilă viaţă creştină, să-şi mîntuiască ascendenţii care au dus viaţă mai laică. În cazul de faţă, Răzvan, călugăr într-o mînăstire ortodoxă din Anglia, numit acum fratele Rafael, va îndeplini acest oficiu întru veşnica odihnă a fratelui nostru Constantin.

Edgar PAPU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

366 DE INTREBARI pentru NICOLAE STEINHARDT (IV) (1 ianuarie - 11 martie 1988)

54. *Cred că aveţi un mare poet pe care îl recitiţi din vreme în vreme. Care este numele lui?*

- Nu unul, ci patru: Valéry Larbaud, Lautrément, Eminescu, Péguy.

55. *Sînteţi bun să comentaţi această reflecţie aparţinînd lui Ion Brad*: "Poezia rămîne ultimul adăpost, mai sigur decît cel antiatomic, în lupta împotriva morţii"?

- Reflecţia trebuie lărgită: nu numai poezia, ci orice formă şi fel de literatură, muzică, artă - "cultură".

Asta-i de altfel arta: neguentropie, făurire de informaţie, adaos de informaţie în univers.

Cultura este izvor de *plus*, asemenea hidrogenului de care vorbeşte Hoyle: îşi face incontinuu apariţia de nu se ştie unde din univers.

Poezia (arta, cultura) e plus de informaţie - adică viaţă, improbabilitate.

Cultura nu-i "oglindire". Ce prostie! E (Balzac) rivala vieţii, viaţă la un grad superior de intensitate, viaţă paralelă.

Iată că a spus şi Ion Brad ceva frumos şi bun. Era timpul!

56. *Viaţa şi opera lui Mircea Vulcănescu sînt pentru noua generaţie de scriitori aproape necunoscute. Sînteţi disponibil afectiv şi critic să ne vorbiţi despre această personalitate a culturii româneşti?*

- Sunt din nefericire prea bătrîn, prea şubrezit şi - deocamdată cel puţin - dăruit cu prea puţină sănătate ca să o fac aşa cum s-ar cuveni.

Nu încape îndoială că M. Vulcănescu a fost spiritus rector al epocii. Şi Nae Ionescu, nu zic ba, şi el. Dar mai ales M.V., mult mai "aşezat" decît Nae şi lipsit de acele ambiţii care pe Nae Ionescu mai întîi l-au prins în mrejele întinse (nu fără iscusinţă) de Carol II şi apoi l-au pierdut.

Mai tot ce este expus şi ipostaziat la Noica, Eliade, Cioran, Mişu Polihroniade, Dragoş Protopopescu, Herseni, Voljan, Acterian, Ţuţea... se află în germen şi esenţă la M.V. care a scris puţin şi a "lăsat" puţin, dar a inspirat, vitalizat, orientat, perspectivat întreaga generaţie. Era înzestrat cu o imensă putere de muncă şi foarte cinstit. Şi multilateral cult. S-a mulţumit a sta în umbră. (Cf. Lucian Herr, pentru generaţia lui Péguy, dar în alt sens).

Ce a vrut? *Cred că Schimbarea la Faţă a României* . Vedea lucrurile de sus, cuprinzător şi pînă-n adîncime.

Caietele Critice i-au consacrat un număr Frumos, dar s-a spus prea puţin.

Poate veniţi o dată la Rohia. Dacă Dumnezeu îmi va da viaţă şi sănătate şi dacă mă veţi găsi "en veine de confidences" şi în dispoziţie de hagealâc, s-ar putea să vă spun mai mult, nu în scris; sunt lucruri destul de confuze, de "gingaşe".

57. *Ideea de Eminescu (sintagma aparţine lui Lucian Blaga), ce vă spune în raport cu Blaga, Arghezi, Bacovia, Barbu?*

- Să va spun pe scurt de ce Eminescu e "altceva". Pentru că avea caracter şi era dintr-o bucată; erau într-însul, ca-n orice om, şi binele şi răul (puţin), dar nu era morişcă.

Arghezi, Bacovia, I.Barbu, Blaga: *mari* poeţi. Nu ajunge!

Barbu a umblat cu şoalda după '44, pretinzînd că nu a fost ce a fost şi scriind - frumos, altminteri - ce nu credea. Pentru Arghezi, cuvîntul caracter face parte din altă galaxie. Întunecat suflet! şi abject. Bacovia e o figură mai demnă şi mai curată, dar şi pe el îl învinovăţesc de teatralism şi destul de multă iscusinţă în arta de a-şi apăra interesele.

Chiar şi Blaga - cel mai pur - s-a lăsat manevrat de pramatia de Carol II (un ticălos de mare clasă) şi de Veturia Goga (o şmecheră fără pereche).

Ideea de Eminescu nu e o idee literară ori politică ori psihologică - e o idee *etică*.

58. *Teatralitatea poeziei lui Emil Botta este o "înscenare" sau expresia unui fond tragic?*

- Dragul meu, orice *operă* de artă este sinceritate + "înscenare"; "forma" însăşi nu-i înscenare?

Dar pe Botta (E.) îl cred absolut sincer, fondul tragic e real; a fost un poet autentic, "teatralismul" apare în opera lui numai în doza minimă inerentă oricărei opere de artă.

59. *Poemul* LUCEAFĂRUL *se deschide critic şi analizei hermeneutice?*

- *Luceafărul* poate fi interpretat în orice fel. E *Faustul* românesc. Cuprinde în sine totul. După cum Faust îl reprezintă pe Goethe *in toto* (inclusiv delirul, fantasmagoriile, ascunzişurile, ambiţiile), şi în *Luceafărul* se află cuprinse (- doar cantitatea textului diferă enorm -) filosofia, melancolia, basmul, autobiografia, raportul Popular-Cult, spovedania, viziunea...

Faust, cred, e adevăratul geamăn al Luceafărului. Şi *Faust* şi *Luceafărul* dau pe faţă pe autor.

Mărturisesc că mie unuia figura lui Eminescu îmi apare mai luminoasă, curată şi îmbietoare - din *Luceafărul* - decît a lui Goethe din *Faust.*

60. *Ce valori morale descoperiţi timpului românesc din opera lui Mihail Sadoveanu?*

- Nu atît valori morale cît virtuţi de caracter: sfătoşenia, bonomia, dragostea de viaţă, tihna, patriarhalitatea - tot ce este "dulce" şi fermecător în fenomenul românesc.

Or fi şi altele: virtutea vitejiei, mituri (cum zice Al. Paleologu despre *Baltagul*); eu aceasta am reţinut ca specific.

61. *Există azi în cultura românească modele care să fie urmate de tineri?*

- Noica, desigur. Şi, dintre bătrîni, Anton Dumitriu (deşi a făcut prostii gogonate, dar prostii, *nu* neruşinări). Apoi, cred, Eugen Simion şi Eugen Ionescu, neapărat: inteligenţă şi caracter! (din preaplin), Vintilă Horia, cel din Spania. Virgil Nemoianu, de la Washington. Şi, desigur, alţii, nu-i ştiu pe toţi.

62. *Ce reprezintă pentru dumneavoastră* BIBLIOTECA?

- A doua casă (casă în înţeles cald: cămin, *home* pe englezeşte).

63. *Studiul critic vă satisface întru totul? Nu vă tentează o evadare în poezie, roman, teatru?*

- Ba da, ba da, ba da. Mă tentează. Dar îmi lipseşte talentul. Nu cred să mai am nici timp nici putere. Şi-s bătrîn şi resemnat. Şi-s, acum, monah. Viaţa monahală e acaparatoare, ca orice iubire.

64. *Ce va rămîne să dureze din dramaturgia lui Eugen Ionescu?*

- Cred, *Cîntăreaţa, Scaunele, Regele, Setea şi Foamea, Ucigaş fără simbrie.*

65. *Poezia Anei Blandiana: ce cod moral propune dincolo de metaforă?*

- O sensibilitate totodată "*exquire*" (cum zic francezii) şi *virilă* în faţa răului, prostiei, ridicolului. O retracţie, o repulsie - urmată nu de fugă, ci de oprire-n loc şi împotrivire către faţă.

66. *Nu vă descoperiţi afinităţi cu eseistul Mihai Ralea?*

- Mă prea măguliţi.

Zaharia SÂNGEORZAN

DRUMUL SPRE FILOSOFIE

L-am cunoscut pe Anton Dumitriu la Centrul de Logică, în 1964, după eliberarea lui dintr-o lungă detenţie. Îşi revenise, arăta bine şi avea o ţinută impozantă. Era mereu bine dispus şi lua micile necazuri în glumă. Cercetător principal şi şef de sector, ducea o viaţă liniştită şi tihnită, alături de alţi gînditori de prima mînă ai generaţiei sale: Dan Bădărău, Constantin Noica, Aram Frenkian şi Gr.C.Moisil, reuniţi prin bunăvoinţa academicianului Athanase Joja la Centrul de Logică al Academiei. Îşi amintea uneori cu nostalgie de perioada dinainte de 1948, cînd fusese profesor la catedra de logică şi publicist activ la "Lumea Românească", "Facla", "Adevărul", "Adevărul literar", "Orizonturi", "Pămînt românesc" ş.a. şi chiar director al publicaţiilor "Caiete de filosofie" (1942-1946) şi "Democraţia" (1944-1945). Ceea ce regreta era faptul că nu făcuse mai mult, că nu făcuse "tot ce se putea face" în vremuri mai bune şi mai ales că se amestecase în treburi politice: "Să nu faceţi politică !" ne recomanda mereu, "toţi filosofii români, începînd cu Titu Maiorescu, au făcut politică şi au avut de suferit din această cauză."

Dar vremurile s-au schimbat şi eu, care n-am făcut politică, am fost aspru pedepsit după 1975, tocmai fiindcă nu eram membru PCR. Cînd l-am reîntîlnit pe Anton Dumitriu şi i-am reamintit faptul, a făcut o completare: "Domnule, se pare că filosofii, ori fac politică ori nu fac, tot au de suferit, ca mujicii aceia pe care îi bătea stăpînul, pe unii fiindcă îndrăzneau să-l salute, pe alţii fiindcă nu-l salutau".

Cert este că Anton Dumitriu a profitat din plin de condiţiile prielnice de după 1964, iar în 1975 (apogeul "revoluţiei culturale") era deja pensionat (din 1971). Dar, cum o spunea adesea, el îşi plătise "tributul". Şi-a revenit curînd şi a încercat cu succes să-şi reia "drumul spre filosofie", recuperînd şi timpul pierdut. "Drumul spre filosofie, spunea Anton Dumitriu, porneşte de la matematică şi trece prin logică"; "tot secretul este să ai o întîlnire bună cu logica, dar să ai totuşi tăria s-o părăseşti la timp".

Era licenţiat în matematică (1929) şi a fost profesor de matematică pînă în 1938, cînd a ajuns asistent la catedra lui P.P.Negulescu şi apoi profesor de logică (1944-1948). Publicase cîteva lucrări de matematică *(Curs de geometrie descriptivă*, 1928), logică matematică (*Logica nouă*, 1940; *Logica polivalentă*, 1943 şi *Paradoxele logicii*, 1944) şi de filosofia ştiinţei (*Valoarea metafizică a raţiunii*, 1933; *Bazele filosofice ale ştiinţei*, 1938; *Orient şi occident*, 1943). Deşi pornise avîntat pe o linie pozitivist-logică nefavorabilă filosofiei, a reuşit totuşi să se desprindă de "nebunia vremii", din două motive mărturisite expres: studiul paradoxelor şi studiul filosofiei indiene. Primul i-a permis să constate superioritatea evidentă a soluţiilor scolastico-medievale, clasic-filosofice ale paradoxelor, iar al doilea să observe lacuna fundamentală a pozitivismului logic: problematica omului. Dar toate acestea se găseau în filosofia grecească, de la care se hotărîse s-o pornească cu adevărat pe drumul filosofiei, mai precis al "înţelepciunii".

A urmat însă "răgazul" acela nedorit (1948-1964), după care firul a trebuit reînnodat. Anton Dumitriu publică precipitat lucrări de mare anvergură prin care şi-a dovedit "buna întîlnire cu logica": *Mecanismul logic al matematicilor* (1968); *Istoria logicii*, 1969; *Theory and System* (Bologna, 1970); *Logica polivalentă* (1971), *Teoria logicii* (1973) şi numeroase studii în reviste româneşti şi străine. Lucrările acestea îi aduc multe satisfacţii şi onoruri: Premiul "Vasile Conta" al Academiei R.S.R. (1968), Membru la Academia Mediteranea del Dialogo (Roma,1969), Membru în Consiliul de direcţie al revistei "International Logic Review" (Bologna, 1970). În 1969 primeşte chiar şi medalia "23 August" pentru faptul că a semnat memoriul universitarilor din aprilie 1944 prin care se cerea ieşirea din război. Unii dintre *semnatarii* aceia ajunseseră deja miniştri (cum se repetă istoria !).

Istoria logicii a lui Anton Dumitriu va rămîne multă vreme singura lucrare românească de acest gen, avînd şi pe plan internaţional o valoare aparte, pentru faptul că, neaderînd la vreuna din orientările la modă, în speţă cea simbolistă, prezintă fără discriminări toate variantele logicii europene şi neeuropene, clasice şi dialectice, antice, medievale şi moderne, rezervînd un loc aparte şi pentru *istoria logicii româneşti.* Lucrarea era însă perfectibilă. A necesitat o nouă ediţie (1975) şi o revizuire pentru ediţia engleză (1977). A urmat însă o nouă lucrare de aceleaşi dimensiuni, *Dezvoltarea logicii.* Anton Dumitriu a avut însă "tăria de a părăsi logica". În alte condiţii ar fi făcut-o mai din vreme. Întîlnirea lui Anton Dumitriu cu logica a fost oricum "admirabilă", ca şi alte întîlniri despre care va vorbi într-o lucrare specială.

Cu *Philosophia Mirabilis* (1974) şi apoi *Aleteea*, Anton Dumitriu o porneşte de-a binelea pe drumul filosofiei şi anume pe acela antic grecesc, al identităţii parmenidice dintre gîndire şi existenţă. "A şti înseamnă a fi. Ştiinţa în sensul acesta devine nu o cunoaştere despre un obiect, care este cunoaşterea abstractă, ci o realizare ontologică a intelectului". Dar drumul filosofiei, o ştim cu toţii, este fără sfîrşit, ca şi al cunoaşterii şi al fiinţei. Anton Dumitriu a fost nevoit să-l abandoneze. Aş fi vrut să-l întreb pînă unde ajunsese, totuşi. Se apropiase oare de ceea ce numea el "înţelepciune", în sens antic grecesc dar şi oriental? Şi dacă da, i-a folosit oare la ceva?

Anton Dumitriu n-o să ne mai răspundă niciodată. Bănui, totuşi, că răspunsul ar fi fost negativ. Imaginîndu-ne însă o viaţă "de dincolo", aşa în glumă, cum o făcea uneori profesorul Dumitriu ("Cine ştie pe ce sectoare va trebui să lucrăm şi după moarte"), îl vedem deja, cunoscîndu-i tenacitatea, muncind din greu pe "tarlaua" filosofiei. De data aceasta, fără "răgazuri" nedorite.

Alexandru SURDU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Statuile orașului

Bucureștiul - să recunoaștem - nu a fost niciodată un oraș al Statuilor. În orașul în care Paciurea și Brâncuși au învățat arta sculpturii, cele mai multe monumente au fost opera unor artiști italieni sau francezi de celebritate îndoielnică. Paciurea a primit o singură comandă, cînd avea 33 de ani, iar lui Brâncuși i se va respinge unicul proiect cerut de municipalitatea bucureșteană - cel al unui monument închinat lui Spiru Haret. Dacă mai adăugăm sculpturile celor doi profesori ai generației lor - *C.A.Rosetti* al lui Hetgel și *Lazăr* al lui Ion Georgescu - mi-e tare teamă că epuizăm aproape întregul repertoriu statuar rămas din Bucureștiul de dinaintea războiului. Mai sînt, evident, busturile din Cișmigiu (admirabilă intenție, dar realizări descurajant de inegale), statuia spătarului Cantacuzino din curtea spitalului Colțea - neîngrijită și deteriorată și fîntînile, dintre care cea a Mioriței, operă a Miliței Petrașcu, tristă, jupuită de mozaic, ascunsă de semnele imense de circulație care îi apără pe șoferii cu alcoolemie ridicată de tumbele pe care, acum cîțiva ani, obișnuiau să le facă în bazinul, oricum, secat. Și, aproape necunoscută, cea mai veche sculptură monumentală din București, restaurată și pusă în valoare în urmă cu vreo 30 de ani - Crucea lui Leon Vodă, în curtea bisericii Slobozia, pe locul unei gropi unde sînt înmormîntați laolaltă, din nou înfrățiți în moarte, ostașii Voievodului și seimenii agăi Matei, viitorul Matei Basarab, care s-au ucis între ei într-o luptă de pe la începutul secolului al XVII-lea.

Încolo...

Au fost dărîmate fără alegere capodopere, cum era monumentul lui Carol I, sculptat de Mestrovič, cel al lui Ferdinand - mai puțin maiestuos decît cele lăsate la locul lor (statuile lui Lahovary și Vasile Lascăr, de pildă), altele cu valoare sentimentală - Lascăr Catargiu, Take Ionescu sau Monumentul eroilor din corpul didactic căzuți în primul război și a cărui demolare înverșunată, cu tancurile, nu o pot înțelege nici acum. Sau crucea care, la poalele Dealului Patriarhiei, arăta locul unde a fost ucis Papa Brâncoveanu, ginerele marelui Mihai, smulsă din locul ei, acum vreo 20 de ani, cu excavatorul. Iar grupul Giganților din Parcul Libertății a fost dislocat absurd și risipit.

Admirabilul monument al lui Ionel Brătianu, datorat tot lui Mestrovič, ca și Carol I sau Ferdinand, a fost, totuși, salvat: e cioplit în granit și nu a putut fi topit, cum s-a întîmplat cu celelalte sculpturi ale marelui artist. Ca din trupul lor de bronz să se ridice statui întru slava unor personaje venite de pe alte meleaguri. De ce nu se întreprinde, oare, restaurarea acestei excelente opere de artă care a peregrinat, ascunsă în lăzi de scîndură negeluită (după cîte îmi aduc aminte, deteriorările nu sînt totuși grave), și nu e adusă la locul pentru care a fost proiectată, pe pajiștea din dreptul Așezămintelor Brătianu, la ctitorirea cărora a luat parte?

Știu, nu ridicarea de monumente e treaba cea mai urgentă, cea care suferă cea mai puțină amînare din partea primăriei bucureștene. S-ar putea replica simplu că, la banii pe care îi au, edilii abia izbutesc să facă față (cînd fac!) altor probleme ale vieții noastre cotidiene. Dar, dacă tot avem dreptul să ne amintim de oamenii noștri de seamă, poate că unele organizații culturale sau politice ar trebui să deschidă colecte publice pentru cel puțin 4 sau 5 monumente: cel al lui Cuza (pe care l-au ignorat, cu teribilă ingratitudine, și bucureștenii de altădată, locuitori ai orașului pe care el l-a făcut capitală a primei noastre uniri din epoca modernă), a lui Titu Maiorescu (căruia i s-ar cuveni peluza din fața rectoratului Universității căreia el i-a sporit, acum o sută de ani, prestigiul), lui Iorga, lui Iuliu Maniu. (Monumentul lui Disraeli de la Londra a fost ridicat la inițiativa și cu contribuția decisivă a membrilor Partidului Conservator).

Și o precauție: dacă sînt unele monumente pentru care căutăm socluri, cred că e bine să le mai privim o dată cu luare aminte. Sînt întru totul de acord că lui Caragiale i se cuvine locul din fața vechiului Teatru Național, cel clădit la 1853 și dărîmat mai puțin de bombele din 1944 decît de tîrnăcoapele primăriei din anii '50 și care trebuie, firește, să fie reconstruit; dar poate nu neapărat cel aflat în grădina Cărții Românești, cu grave disproporții ale construcției. Și poate că ar fi cazul să aflăm unde se află ghipsul lui Ion Vlad, superbul portret al lui Creangă, și să se purceadă la turnarea lui în bronz și la așezarea lui la o răspîntie importantă (pentru că tot are parte de o străduță de la periferie).

Altminteri, rămînem în această tristă stare a unui oraș ale cărui sculpturi monumentale de valoare stau, în majoritatea lor, în cimitirul Belu.

Dan GRIGORESCU

Gabriela MANOLE ADOC: Poezia

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro